Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Гlалгlай обкома, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ◆ ШОАТТА, 15 июль, 1972 шу. ◆ № 85 (3191). Мах 2 кап.

КПСС ОБКОМЕ, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОБЛАСОВПРОФЕИ

КОТБАЬННАРАШТА—ЦIЕ БАЙРАКХ

Ялти ялта-бобийн культурийн чуэцача а ялат кийчдеча а социалистически къийсамехь 1972 шеран 10 июлерчу хьале мишта лаьттина хьаьжна, КПСС обкоман бюрос, Нохч-Гlалгlай АССР Министрийн Советан облсовпрофан СОЦАМ БУ:

1. Ка бина культураш чуэцарехь ялат кийчдарехь толамаш бахарна КПСС обкоман, Нохч-Гlалгlай АССР Министрийн Советан облсовпрофан гlораза хила тема Цlе байракх хьалдиттина Шелковской районна.

Уьш шера 10 июлерчу хьале Шелковской районан колхозаша совхозаша ялта-бобийн культураш 13,3 эзар гектар тlера хьакха яйкхина, ... чухь 84 процент, шардаш 12,9 эзар гектар тlера дан, хlора гектар тlера 17,7 центнер ялат чудина.

Районо пачхьалкхана ялат дохкуш план 4200 тонн ялат, ... хьакхаллорна декъар ... 72 процент, ... 122 процент ... Района болхлойш хlинцчу шераш ... культурийн ... кийчдина.

ДОХАРГДОАЦА ДОТТАГIАЛ

Вьетнама къахьегамхой Парте ЦК отдела заведующи заместитель коьъост Хоанг Хму Нин корте латтача Вьетнама къахьегамхой Парте ЦК болхлой партийни делегацис визит чакхъяьккхина.

Самардийнахь Iуьйрийна «СевКавНИИПИнефть» яхача Къилбаседа-Кавказски Iилма-толламан проектни институте хилар вай хьаьший. Церна хьалхабаьккхина бар КПСС Нохч-Гlалгlай обкома хьалхара секретарь С. С. Априткин, парте обкома секретарь М. А. Дорохов, парте областиой комитета бюро член, КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь Н. Я. Правенький, кхьбола республикера бехктокхаме партийни советски болхлой.

Укхаза хиначу митинге дакъа лоцуш дерш тlара мохьаш хеттар вьетнамски доттагlашка.

Митинг хьайийлар «СевКавНИИПИнефть» директора Н. З. Качлишвиле.

Трибуне — мехкдаьттан газаш дахарна юьзаенна йолча лабораторе заведующи Пачхьалкхан преме лауреат Б. Ф. Сайко:

— Веррига советски нах а санна, институтан коллектив дог тийша я, вьетнамски халкъо кхоталл йоаккхаргьйолуш а дукха ха яла ляльа вьетнамски бlухойи къахьегамхойи вахаре паргlата къахьегам, ирсе, толам Iалашбергбоалаш йоа социалистически общество шоайнига хьалъергйолуш а.

Цlенача дег тlара лов тхона вьетнамски халкъо доттабеча инисхоин къовсаме цуп толам болга.

Даькъала хилда советски вьетнамски халкъашта юкъера доттагlал! — чаккхалийтар оратора шийн къамал.

Цунна жоп луча копара къамал дир Вьетнама къахьегамхой Парте ЦК отдела заведующи заместитела коьъоста Хоанг Хму Нина. Безаме доттагlалца шоаш тlевцарах митинге дакъа лоацаршта баркал а ала, вьетнамски делегаци кулгалхочо шийн къамал чакхдоаллаш аьлар:

— Лоамаши хиши хувцалу, цхьа бакъда, вай халкъашта юкъера доттагlал цlаккха а дохаргдац, дуне мел доалл латтаргда.

Нохкъоста Хоанг Хму Нина уж дешаш чlоаггlа гlоараш а тоаш тlайийцар. Доттагlал тlехь вlашагlкхетар чакхдоалаш института болхлоша дицлургдоаца совгlат делар оаьча хьамашта.

Митинг чакхъяьнначул тlехьагlа беседа хилар вьетнамски делегаци членаштеи института кулгалхоштеи юкъе. Беседа еча юкъе дакъа лаьцар парте областной комитета хьалхарча секретара С. С. Априткина, парте обкома секретара М. А. Дорохова, республикерча кхьча бехктокхамеча партийниш советски болхлоша.

Цул тlехьагlа вай доттагlий а царна хьалхабаьннача хиина Нохч-Гlалгlайчен партийнии советски болхлой а «Зорька» яхача пионерски лагере бахар. Пионерлагера территоре тlа дlатlаоаллача хьешашка моарвал хоатташ дар тов но цlе галстукаш уаха бlаьш бераш.

Вьетнамски хьаьший сайна оттаьча торжествени линейке сийлахьча пионерала дlачуйийцар партийни делегаце членаш, зизай йоаккхий букеташ елар вериа.

Вьетнама къахьегамхой Парте ЦК отдела заведующе заместитела Хоанг Хму Няна дег тlера баркал аьлар Нохч-Гlалгlайчен пионерашта шоаш безаме тlаэцарах, вьетнамски берашкара дlайда моаршал делар церга.

Цул тlехьагlа къамал дийча КПСС обкома секретара М. А. Дорохова дийцар, вай мехка кьонача граждашка салоIалга вlаштlехьдаккхара Коммунистически партеи Советски правительствои мел чlоагlа йоакхо ю.

Садайначул дукха тlехьагlа КПСС Советски райкома болхлой болча хьошьагlа баха хилар вьетнамски ноьйсастий.

* * *

Селхан, 14 июле, Вьетнама къахьегамхой Парте ЦК отдела заведующе заместитель ноахъост Хоанг Хму Нин корте латта Вьетнама къахьегамхой Парте ЦК болхлой партийни делегаци «Художник» яхача фабрике хилар. Хьалхабаьнна бахараште юкъе — парте обкома секретарь М. А. Дорохов, КПСС обкома бюро член, КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь Н. Я. Правенький, парте обкома промышленностеи транспортеи отдела заведующи Г. Г. Олейников, республикера кхыбола бехктокхама партийни советски болхлой.

Вьетнамски хьаьший чlоагlа хьаьжа долаш хьежар предприятие продукцега, кlадашта зизаш уттадеча цеха, лазата хlамаш еча цехе, кхыча производствени помещенешка хилар.

Цул тlехьагlа боккха чулацам болаш къамаьлаш хилар вьетнамски ноькъосташтеи «Художник» яхача фабрика кулгалхоштеи юкъе. Къамаьлаш деча доакъа лаьцар шатта республика Госплана председателя Е. В. Брыксина, Нохч-Гlалгlай АССР моттигерча промышленноста министра В. М. Бузуртанова, республика финансий министра П. Я. Гуреева, хьалар.

Предприяте директора С. М. Цуровеи «Художник» яхача фабрика партийни организаце секретара Э. А. Павловеаи вьетнамски доттагlашта дийцар предприяте къахьегамо вахарах, фабрика болхлойи гlуллакхерчи наьхех производствени толамех а хьинарерча общественни гlуллакхех а.

Селхан сарахьа Грозныера дlабахар Вьетнама къахьегамхой Парте ЦК отдела заведующе заместитель Хоанг Хму Нин корте латта партийни делегаци.

СУРТА ТIА: вьрдехьа — президиуме, аттехьа — «СевКавНИИПИнефть» института зала.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЛерттIа йоакхо ярах

Укх шера пачхьалкхенга ялат дохкара план кхоачашъераш Гудермесе районе эгара къамаьл рапорт деннад «Дружба» колхоза къахьегамхоша.

Из толам баккха ниа дlанахьчаь колхоза къахьегамхой ялат дlадерам чуэцаран баккхаш кийсач хаттаьраш чакхдаккхара лерттlа йоакхо ярах.

Кхаьна хинначо хьалгде «Дружба» колхоза юбилейни шера хьаькъам чуэцна гlа дика аlашlехьдаьккхарга: баьча бама учет лалам, социалистически юкъа лерттlа кулгалду, нехьа беннацара моральни материальни безам совбаккхара гlуллакхаш леладу, шо мел болх баьб, шийна цу доагlа ца хоаш цхьанкха а сагl ваца.

2 июле ялат чуэцача хьалхие М. Маннаевга яр. Цо 333 центнер аlо ардадар. Цхьабакъда, коллегlича дийнахь комбайнер Бабиев Вала цул хьалхаьвлар, 29 центнер дукхагlа а оардаш. Иштта хьинара болх бу комбайнера Р. Ахматова. Дийнахьара норма дика тlехкхоачашдар, цо. Кlаьнагlа оардача а цо оард 275 центнер.

Гураьха дlадийна не бала ялат чуийца дала дела колхозе. Хиш деннача кхашкара мla дика хьийдеб. Кхычхьаьнчул сихагlа хьалъез укхаза комбайна бункер. Кхай тlара мla хьатта дlоэза кходбац водителаш, цхьабакъда, комбайнерий бола нехьах це биттара дерригa а ду цар. Къастта дика болх борца белгалбьенноб шоферашз Лечаев Дада, Мусаев Маьмад, Даутхаджиев Iиса, Джабраилов Хьумайд. Хlара дийнахь кхай тlора хьатта 30—40 тонн дlа а хьош 15—20 рейс ю царех сога.

Диса болх бераште нерара кара тола цlе хьинла, ачан совгlатан тел.

Цlа да белгалдакка дезаш дерригe болхаш комплексни ду «Дружба» колхозе. Ялат чуэцача комбайнашта тlехьа дин прессподборщикца ду хьаьдур трактористаш ... Iалашдин Альадан Маскудан. Тоlаднйа пачкар а аш хьалдетт ча эргlа. Цу тайпарча чак кхоанагlа эргlа дешбоаккар Бутуев Сульян, Мадина Iамар-Iаьла, кхьбараш. Укхаза кхоначарий бригаде хьинара болх беш ба Нижой-Юртерча юкъерча школа дешаркой а.

Хьенна касарогlа уле ялат хьая а хlаьр ардара, гуллаш чу бlаьно а тоlадийн пачхаш хьаьра, иордача хьукъалех мукъадаьнна латто стара балхаш цхьан процесагlа ду.

Лаьтта ойнача дика болх бу тракториста Мисирбулатов Махьмада, Гузуев Хьасана, Делаев Сейт-Хьасана, Изравилов Камела. Церна тlехьа моззагlа кхьтуьйан дlора. Юкъерча хьойна дешаьрна лаьрlа 300 гектара тlа ... колхозе. Хlьаьта укх бетта-хьалхарча иlпера 80 гектара тlа ... дlайина хьинвар чура.

Керда юбилейни хьунган силон дlенна чуийца боалара хьинар кхоьда «Дружба» колхоза механизатора.

М. ДЖАМАЛОВ.

ПАРТИЙНИ СОБРАНЕШ

КПСС XXIV съезда вайна хьалхашка оттадьача декхарашна дlадех ерригеча партийни организацешка беш бола организационни партийни болх ехы а тоабелга, коммунистий хьинар масса оагlонашкара айделга, партен шоай коллективаш гlуллакхаш дlадаьхьа бола цар бехктохкам лакхбелга. Из дерригa дара чlоагlа лоархlам болаш я партийни собранеш.

Ши кха шу хьалха вай республикe кlоагга яцар КПСС Уставе ма аллара хан-ханнахьа собранеш ца еш хинна партийни организацеш. Бакъда из болх дикка тоабелар «Ярославски городской партийни организаце партийни собранеш яра практика хьалъехьа КПСС ЦК соцам тlайийцачул тlехьагlа. Из бувцаш ерригача юкъьанцарча партийни организацешка собранеш хилар. Цига хоадамболлаш дийцар собранеш тlехь ца йоакаш е эзалгал, цар лоархlами эламни айара укх лерттlа кийчъеш чакхъяккхаза арг ца хилара. Цул тlехьагlа а, хlанта къаьстта КПСС XXIV съезд чакхьяьчча дена а из бола боккхъолца тоабаьб республикер дукхагlйолча партийни организацеша.

Партийни собранеш яра дика практика Iоаьба «Октябрьнефть» НГДУ, «Электроприбор» завода, швейни - производствени объединене, производствени - товарни контора, Шалиский райоиа «Коминтерн» а Гудермесски районе «Кавказ» а яхача колхозий, Грозненски районе «Ермоловский» совхоза партийни организацеша. Цу коллективай коммунисташа хан-ханнахьа чакхйоаш партийни собранеш шоай вахарца дувзадеина карттера дешаш къестадера, цига дуккхачар шеррa дакъа лоацеш къамаьл ... партийни ... тол. Из ... гlуллакхо ... йола кийче ... цига дукъа аттаду дош массехк дехьалха довзаш а цох лаьца шоай аргдар дагалатташ а коммунисташ собране боагlада.

Собранеш кийчъеш шерра юкъерз активисташ, мугlарера коммунисташ. Цу гlуллакхо дисциплина чlоагlъе, хьала собранех ... къекъаме зиматарех цхьабараш коллектива бола тоабера кlоагlа хьажтдолаш къамаьлаш деш куя.

Бакъда юкъ-юкъа хlаьа а кийсцу йоагlаме нана собранеш ца еш цхьабола коммунисташ тlабоацаш укх чакхйоаллашш йола моттигаш. Масала, дукха да йоацаш КПСС Шаьла райкоме хьайхе тlабийхабар ханнахье собранеш ца еш протоколаш ца уоттадеш кийна района бувзама узела партиорганизаце секретарь А. Бечаев, «Предгорный» совхоза парторганизаце секретарь I. Абдулвахабов. Царна цlенкашта болх бир. Цу тайпара партийни организацеш а республика хlара районе хlана ял дьина. Хlьата КПСС Уставе на карттера паламенн тоабаш болча парторганизацай секретарашкара, цхьаца бохамаш доаказ собранешка ца укхача коммунисташкара доагlар хьадекa деза лекхе хьоакаьча партийни организаца.

Партийни собранеш, коммунисташта кхетам баларе школь хиларех тарра, чlоагlа уйла тlакхийта кийче а, чакхъяха а еза.

КПСС XXVI съезде вай партиe махка вахарца юзаеннача Iалашоне дукхача ираешца чlоагlьмий. Деча, хlара партийни организаце декхар да боазами культурен дегlайоалеча кулгалдара тахан церех эггара лоархlаме яр хьакор ма хар а, тlакхиа из шоай собранe ийлицечул тlехьагlа цу хьакъехьа до дезар лоарзагlа ца доллийташ кхоачашдолга а. Собране дувцар лоархlаме дош хиларе далац гlулакх. Цох лерттlа пайда баргбац, нагахь санне дуца оттадьр хьалха масса оагlонгахьара тоxка ца тоxне, цох да дезар белгалдь ца хуле.

Хlара собране парте чурча вахара демократи дlаю доlейоалаеш критикни самокритикaки шерра пайда эцаш кулийтилга Iалашде деза.

Парте ше денна беш бола баррига болх коммунистий хьинар айдара тlабарзьбаь хинарца дукхагlа хул укх тlехьарча хана собранешка къамаьлаш дераш а, болх тоабера махьера предложенеш, замечанеш толараш а. Уж ьнагулъе, кхоачашъяра шоай белла плана юкъеаьхьа, цу хьакъехьа шоаш дечох коммунисташка хоам бе декхарийла я юкъьанцара партийни организацеш, парткомаш, райкомаш.

Собране дийцача дешах лоаца тlаьзца решени хоадамболлаш хила еза. Цу тlа гlулакх чакхдаккха деза та, из дера бехктохкаме бола нах белгалба беза. Шоаш из решенеш кхоачашъяра цlенкашта тlаьхкам лоттабеча дош долчох коммунисташка аргlанарча собране хоам беш моттигашка бола аьтта бел.

КПСС горкомий, райкомий пленумашка, бюрошка дувца деза партийни собранеш кийчъярии чакхъяхарии практикаца дувзадеина дешаш. Дика опыт шерра йоаржаенга Iалашде деза. Юкъьанцарча партийни организаций собранешка каст-каста хила беза кулгалдеча органий векалаш. Уж декхарийла ба цига информацеш, докладаш е а, собранеш кийчъярай чакхъяхарай боагlаш бола тlаьхкам лоаттабе а.

Хургдола партдокументаш хувцара кийча ира хетаьь коммунистий собранеш чакхъевл хlана республике. Парте Устави Программеи хlара коммунисто йоазе кхоачашьялга, Iалашдара тlадерзадаь хила деза цига дош дола къамаьлаш, тlайию решенеш.

ВОРХI БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Дика къахьегама совгlат кийчдеш махкайоца СССР-ен Нохч-Гlалгlай АССР автономен ах бlаьшу хьзара Грозненски опытно-экспериментальни завода коллектив. Массехк ди да це августа бетта чотах продукци арахеца. Иттагlча июлага кхачалехьа ворхl бетта задалел совгlа завода болхлоша арахийнай 37 эзар сома мах ба продукци. Ер бутт бовлехьа плана совгlа кхы а бlаь эзар сома продукци арахеца лерхl цар.

Уж толамаш доахача шоржача социалистически юкъе хьалхара моттиг а лехаш, завода карара кара тела Цlе байракх лелаю Сапентьев Виктор Васильевич корте латтача электромонтажни цеха коллективо. Б. ДОТМАРЗИЕВ.

КОММУНИСТИЙ ХЬИНАР АЙДЕННАЧА ХЬАЛЕ

Чакхъяьннай КПСС Грозненски горкома пленум. Хургдолча партийни документаш хувцара кийчерши из болх чакхбаккхарцеи дувзаденнача городской партийни организаце декхарех доклад йир КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара Н. Я. Правенький.

Цул тlехьагlа прениех къамаьлаш дир И. И. Кастюченко — КПСС Октябрьски райкома хьалхарча секретара, И. И. Щенотихина — Ленина цlерагlча Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода парткома секретара, В. И. Иванова — Анисимова цlерагlча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода лаборантка, В. Т. Беляев — Грозненски бурув тохера управлене парткома секретара, Т. Зармаева — модай Цlен закройщица, В. Г. Салимова — «Родина» совхоза парторганизаце секретара, А. Т. Тутаева — ГПТУ-10 парторганизаце секретара.

Цар массаш КПСС ЦК майсиe (1972 ш.) Пленума решенеш шоаш чlоагlа къоабедъь тlайийцалга белгалдир, хоадамболлаш дийцар шоай коллективашка партийни документаш хувцара еча кийчонах. Из болх лоархlаме организационни политически мероприяте санна чакхбаккха беза, йоахар цар.

Цу хьакъехьа беш бола берригa болх КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеча ерригa юкъьанцарча партийни организаций декъал айдара, хlара коммуниста хьинар лакхдаран дисциплина чlоагlъяран, исаагlча пятилетка плановий задании социалистически декхараш кхоачашдара тlабераэбь лелабе беззига белгалдьйаьккхар пленуме.

Пленуме организационни дош дийцар. КПСС горкома бюро членалла хержар кхы а ши саг: В. И. Бреславский — «Октябрьнефть» НГДУ оператор, Г. И. Инаркаев — Нохч-Гlалгlай республика бытен гlуллакхий министр.

Укхал хьалха хиначa КПСС горкома пленумо кхыча балха бахарца парте горкома секретарийи бюро членийи декхарех мукъабаьлийтар А. Я. Давыдови, С. О. Зоеве, пенсега хиларна бюро члена декхарех мукъаваьлийтар нох. Т. С. Истомин.

* * *

Иштта, укх деношка КПСС ЦК майсиe (1972 ш.) Пленума «Партийни документаш хувцарах бол соцамца дувзаденна шоай декхараш дувцаш пленумаш чакхъяьлар парте Грозненски, Урус-Мартана, Ведина, Советски, Сунженски, Ачхой-Мартана, Надтеречни, Ножай-Юрта, Шаьла, Шелковской, Октябрьски, Заводской, Старопромысловски, Ленински районий партийни организацешка.

Цу пленумашка из доц хоадамболлаш дийца а дийца партийни документаш хувцара кийчъеран из болх чакхбаккхарен практически мероприятеш тlайийцар.

С. ШАВИЕВ.

Дийнахьа—шин нормал тlех

Социалистически юкъе дика къахьегама толамаш доах Грозненски района «Ермоловский» совхоза механизаторашей кхала лелаберашей. Хlинз сихдаьд ялат чудерзара бахам. Совхоз шоа тlара оалхазараш лелацеш але я 100 тонн ялат дохка план а цуо. Хlьата совхозо деннад пачхьалкхенга 420 тонн ялат.

Социалистически юкъе дика толамаш доах комбайнераша Салмов Iумар-Хьажар, массеке кхьс гектар мара йоацача 15—20 гектара тlара ялат хьекх цо. Иштта дика къахьегa комбайнераша Цицаев Альмадов, Богатырев Евгений, Сапиев Шириалий, хьайта кхыберараш.

Ш. ОСМАНОВ.

ДикагIйола шофераш

Грозненски района совхозашкеи колхозашкеи сихдаь чуэцаш лотт гlурахьа дlахийна ка бола ялат. Из ялат чуэцара доккха новкъостал ду Константин Иванович Шкинев начальник волча № 14 (3)6 йолча автоколонна коллективо.

Грозненски шурийн № 2 йолча шурийн совхозашка, 1 Мая цlерагlча колхозе ялат чуэцача болх беш я 73 автомашина. Ялат толамца чуэцара шоай хьинар хьинари кхо ца деш дика къахьегаш ба шофераш Битаев, Гацаев, Касумов, Сатуханов. Царел дукха тlехьабисаш шофераш Айдуев, Мурдалхаджиев, Салиев, Исмаилов.

Хlара дийнахьа 15—25 километр гаьна йолча моттигашка 30—35 тонн ялат дlахьу хlара шоферо. Цар кlераш каст-каста белгалйоах «Молния» яхача листока.

О. ШАДИЕВ.

РЕЙД

ХАННАХЬА IАЛАШДЕ ДОАКЪАР

КПСС XXIV съезда ЦК Отчетни доклад еш нох. Л. И. Брежнева хьаьнад: «Лоархlаме декхар долаш дус баьшй аренехи даьгlенехи дикагlех биззагlен пайда эцилга, йол, баьна хьоари, сенажи, силоси, гlожа доакъари дукхагlа кийчаелга, ерригача доакъарий культурий хьуькъам лакхбелга».

Хьайбай боахам кlабара лард я доакъарий база. Цудухьа хьайбашта шортта доакъар Iалашдар хьайбаш лелаберий, специалистий бехктокхаме декхар да.

Дlадахача шера доакъар кlезига долаш хала Iаннгара даьхар хьайбаш Шаьла районa боахамашка. Тоьаш дацар доакъар «Джалка» совхозе а. Хьалха кийна уж халонаш дага а йоагlаш доакъар Iалашдара берригa низ тlабахийтаб укх шера цу боахама къахьегамхоша.

Доакъар Iалашдара бригада я укхаза вlашагlьелла. Цунга я доакъар Iалашдара эша техника: шиъ прессподборщик, ялх йол хьокха косилка, шиъ йолхьниг, лафеташ тlехьа тlайеа трактораш.

Вехаз пайда ийиь «Джалка» совхозе цу техниках. Ши бlаьи модзткъи пхе гектара тlа я боахаме ахьол шерий дукхачеи шерашка тlаоьла баьцаш. Цу кхашкара хlара гектара тlара юкъера лаьрхlача 27—28 центнер чу а эцаш, цкъа хьекхача баьцах аьла аргlаш я цаьд сенаж а кийчъаьб цар.

Цхьоалагlча отделене ферма кхо латт доакха аргlа. 340 бежан да ферме. Iан замалахь царна шортта хургдолаш Iалашдаьд укхаза доакъар. 225 тонн гороха ца вlашагlъаьбаь кеп Iалашбаьб. Хьалха хьекхача баьцах совхозе кийчъаь 200 тонн сенаж республикански агрохимлабораторе болхлоша дика могаяьй. Хlаьта дlахо йодача хана кхы а лаьтта-гlа йола лерхl укхаза сенаж. Белгалдаккха деза, укх шера пламагlа сенаж Iалашъе езаш из совхоза. Цхьабакъда, торо йолча хана хьадаьр никъадертда.

Дукха кийчдаьдар аьпа пайда бац, доакъар дика ца хуле. Хьоа-пал йоргlйоацаш кийчде деза из. Къаьстта сенажи йоли.

Из хоам бе совхоза специалисташ. Хьекха йол кхашке дукха уллайича цунцара каротин яха хьайбашта эша витамин дlайоал. Цудухьа маьлхе дукха ца уллаеш Урус-Мартана района «Горец» совхоза механизатораш юкъе йоалаьча методагlа электровентиляторашца йокъаю укхаза йол. Цо баьший баьццара бос а байтац, витаминаш а ца йоаш ис. Цу тайпара 460 тонн йол йокъа а яь диъ аргlа даьд совхоза шоалагlча отделене.

— 141 гектара тlа дlайийнавр оаке дукхача шерашка тlаьоъла баьцаш, — дувц йол Iалашъяра вlашагlъеллача звено звеньевойс Бибулатов Мовлде, — итт дийнахь йистедьаьлар тхо из хьекха, хlана аьлча хlара механизатора пламагlа хьакха езар 10 гектар йолча 15 гектар, кхы совгlа а хьокхар.

ТоламагlЙола методаш юкъекхувл совхозе доакъар Iалашдеча. Дукхагlа дола балхаш механизировании хьисапе ду. Массала, укх шера косилкашеи жаткашеи меттел комбайнашца а хьокх йуц. Лоаша аьча, дика вlаштlехьбаьккхаб совхозе доакъар Iалашдара бола. Боахама 813 бежана тоъаргдолаш доакъар Iалашдар шоай керттера декхар лерхl хьайбаш лелаераша.

Хlалз шоалагlа хьокхаш я укхаза дукхача шерашка тlаьоъла баьцаш. Маьлхе саха йокъалу из. Цудухьа дукха ха ийкхийташ цунга хьекха уллаш. Йокъаенна йоаллашехьа аргlагlа дlаоттаьй 30 тонн дика йол. Дукха доакъар кийчде деза совхозе. Шоалагlа бус хьекхачул тlехьагlа вlашагlдаргда боахамo доакъар кийчдара задани кхоачашъе. Укх шера кхоалагlча ноле совхозе кийчдаь гlожа доакъар 4500 тонн, йол 4500 тонн, сенаж 200 тонн я. Хlанзара доакъар Iалашдара темп дlахо йодача хана лаьгl ца йолийта тешнаме хургда совхоза хьайбаш диза долаш Iаннгара дахара гlулакх.

«Джалка» совхозера дальча «Южный» совхозе дахар тхо. Специалистех саг вацар конторе. Хьаьттача, кхашка бахаб аьлар. Тхо да цхьоалагlча отделене. Доакъар Iалашдара отделене гlулакхаш мишта дел хьежар тхо. Доахана яцур яха лазар хилар кхераш карантин латт районе. Цудухьа цхьоалагlча отделене шурийтоварни ферме а летт карантин. Совхоза керттера зоотехник ферме вар. Фермана гаьна ца чусоцадаь доахан кхоаба ахкан лагерь. Цу чу да 501 бежан.

101 кхувш доагlа бежан леладу бежа Iуно Джабраилова. Дийнахьи буси хlара бежана мел дулх тlаккхет хоаш вацар из. Миштa хоьрда цунна из, нагахьа санна совхозе доахана дулх мел тlакхийттад хьожаш бетта цкъаза оаш ца хьлча. Баьша баллах мара ахча мича ду бежа Iуита, хьажарий.

Пачхьалкхенга шура йоахара ах шера задани кхоачашъяьнац ферма. 215 тонн йохка езача ехкар 191 тонн мара яц. Доакъар ца тоъарах доахах но кхьабад. Из бахьан долаш царгара хьайбанкха шура кlезигьеннай, хьоннал лоха я. Цудухьа кхоачашъяьнац ферма дlадахача ах шера пачхьалкхенга шура йоахара план. Цуна мукlарал дир керттерча зоотехника С. Парменова.

Тlаккха укх шера доакъар Iалашдара совхоза гlуллакх мишта дел-теш?

Ерригa а боахаме Iалашъе еза йол 480 тонн я. Хlьата цкъара хьекхача Iалашъяьр 54 тонн мара яц. Хlанзчул тlехьагlа кхы а шоаза хьекха езаш я дукхача шерашка тlаьоъла баьцаш. Бакъда, хоаш да шоалагlен кхоалагlен хьокхаш гектара тlара буц кlезигагlа йоаллийга. Цудухьа шеко йолаш да йол Iалашъяра план кхоачашъяра гlулакх.

Лоархlаме дакъа лоац боахаме сенаж Iалашъяро. Бакъда, из лаьттагlа йолла ха деза. 50—55 процентага кхаччалца йокъаь хила еза сенаж. Из чуйолла харшаш фо чугlоргдоацаш хила деза. Из болх беш кхо-диъ ди мара доаде йиш яц. Цхьабакъда, из технологи бокъонца кхоачаш ца йоа йохкалар кхерам ба сенаж. Из технологи дика йовзачоа тара дацар укхазара гlулакх. Цхьа тележка аттаи воаж атаизеи я хlинга чу ехка сенаж, цул совгlа тоьал йокъаь я яц из.

— Иштта во хlана йола оаш из кlоаго чу? — аьнна даьча хеттара укх тайпара жоп делар Парменова:

— Ах оаташ ца оаташ сенаж кийчъяра бахьан техника ца тоьаш хилар да. Буц хьокхаш чу косилкеи цхьа комбайни мара яц. Цудухьа ахьо комбайн кхоаин буц ата.

Из таькара сагота вац керттера зоотехник, хlана аьлча пламагlа 50 тонн мара ца езача Iалашъяьр 450 тонн я. Из тlахе а пламагlа лерхlа 80 тонна кхье хlаьта а из юсарlйий, лаьна летт цунна.

Бакъда, мел къахьегаш, буц ахча доаргда уйла яц но, нагахьа санна из йохкалойя. Сенаж дукха хилар пайдана дац, нагахьа санна из дика ца хуле. Цудухьа хдинахьа цу деша терко е еза совхоза кулгалхоша.

«Сердало» газета рейдови бригада: А. ГАПУЕВ — Шаьла района юртбоахама управлене керттера зоотехник; В. ХАДЖИЕВ — «Джалка» совхоза керттера зоотехник; С. ДЖАМБУЛАТОВ — «Сердало» газета специор.

Партийни вахар

КОММУНИСТАШ — ЯЛАТ ЧУЭЦАЧА

Атте кхедаьлча гудермесски ахархоша уггар шера ялаташ. Чуэца дезаш да ятт эзар сонг1ел гех тара т1ара ялаташ. Х1ана къахьегна лоархlаме да берригаха коммунисташа къахьегаме шоашкара хьожхам а тойташ, бакъдолча дешаца берриге болхлойн жолхоздойн шоашта т1ехьабахар.

Из ишта доле а хьувкъаш чуэца болабьеча хьалхарча денойшка цу балха дукха кхоарьамбоанараш гудермесски районе. Из бахьан долаш тхона КПСС обкома бюрос шийса критика йир. Цох йоагlаш йола выводаш яьй района коммунисташа, из доаш хоадамболлаш совещане дийцар. Т1аккха г1улакхаш эргадуьла доладелар, балха темпаш сихъелар, х1ьта из комплексе лелабе а бахьехь. Района коммунисташ цу г1улакха бокъонца оарцаг1боларах хьахина х1ана да из. Х1ьта х1ана коммунистий хьинав массе метте холуш а да: кхаь т1а, ялаташ хьаувзача къахьакха, реалбазе.

Ялаташ чуэцача толам болга мах хьиа в1аштlехьабьина хиларахи шер къахьегама хьинарахи тайпа да. Цудухьа долла х1ана ду оаха ялаташ чуэцача лоархlамег1арча участкашка коммунисташ хилийтара. Аллха кхашка деча балхаш т1а за 400 сонг1а коммунист. Х1ьта ханаг 300 сааг ялаташ чуэцача за. Уж ба трактористаш, шофераш, комбайнераш, юртбоахама специалисташ. Царех х1аране ше болх-болча моттига йовчъостля ду ялаташ сихаг1ен дикаг1ен чуэцара.

Ка бола ялаташ чуэцача юкъаг1а автотранспортах пайда эцарга хьожаог1ола штаб в1ашаг1ьеллай оаха горисполкомо цуй председатель вов У. А. Исмаилов цоте в волаш. Штабо ялата учет лелаш, машинаш сагатаг1а ойача д1аяьожавар гихха ле дезар ду.

КПСС горкомой юххьанначча партийни организацешка дьард1а уйла в из оттаьа массово-политически организаторски балха дешам а цуй ялан а.

Лоарх1аме дә, хьашка болх беш бола коммунисташ дуккаг1а хишна из 1ещ, царех х1аравар дикача г1улакха юхьиг болаш, лалле болх беш бараш шийна т1ехьабоахаш хилар в.

Къахьартхьа хай, масала, «Дружба» аха совхоз. Уккада геттара дика холуш я коммунистий ялаташ. Ялаташ чуэцача юкъаг1а болаьме бола беш я 14 комбайневи звено Дика кийчаь. 56 агитатори политинформатори хачи хул комбайнови агрегаташ йолча. хьат. чашка, хига боллошта, механизаторашта д1ахойт ялаташ чуэцара балхаш миюта лед. Йовзийт мехкара вовзол лехьавен событеш. Цу г1яжанка чохаш я х1анале в дукхача колхозашкен совхозашкен хина района культура Ц1ен агитбоагала.

Района дерригача боахамашка ялаташ чуэрара балхаш х1ана шийхала г1оргаг1ертад. В1ашт1ехьа-т1ехьа лел ялат ийна элеваторе уха автомашинаш. Пачхьалкхенга ялата доахаре план хьалха кхочашъярах этара хьалха рапортеш лелар «Дружба», «Кавказ» яхача колхозашта. Цу колхозашка партийни организацешта хьалла йахь оттаьй ялаташ чуэцача юкъаг1а да дезача балхашта. Къоамара политически болх в1аштlехьа в боахаш, цар 1алашду х1арча агитаторо, политинформаторо цунна юкъе творчески сийт хьолта, цуй формаш чулоацамги бе-бе хулийтарь, церда х1ана цунна юкъехьоэта.

Балха хьинар айдара дика вовзийтар цар районерча дуккхача бохамашка ялаташ чуэца доладаьча дийнахь дездаьча этара болдарча эшlоан цlейтов. «Дружба» совхоза сийне дог г1оадоаккхаш йола дацараш йоладедар. Ялаташ хьакха доладаларца комбайнераш дакъела бийцар совхоза директора. Цул т1ехьаг1а аьашхьацане доаш къахьалам дие комбайнераша Дагиев Шамхана, Дилоев Насрудина, Эсамбаев Имране кхычар. Къахьалам д1аьха даьар. Цар ма1ан ца1 дар; ха из кьовоаш х1араие болх белга, кхай т1а ялате пхьа ка ця бодбелга, ахархочун сий ца доладеш къахьегалга.

Аьнача да цар дош. Эггара хьалхарча дийнахь лела дийнахьара норма 200 а кхы дукхаг1а а процент кхоачашбаш хьавсаг1е царех х1аравар.

Ялаташ чуэцала баькхача толамах доккха дакъа доала ала йиш йолаш ба «Джалка» колхоза коммунистий кхерпей юбилейни шера шортта ялат дайидара оарцаг1боачача агитаторий политинформаторий.

Цу воаловарча агитпоаьвкунва в1аштlехьабьнкхад ялаташ чуэцача балха оборле лахьа йолаш технинах пайда эцара, ялаташ т1ехь дика чуэцарь сихаг1а элеватора д1ачуд алараш т1ехьаьа лаь йолаш. Нахаца боча балха т1а уккаш пайда ма идеологически воздействия средстваш аррига чаргаш: кинхьалхьуладарча хапай-лоаснах, «Зархьегама листокех», ялаташ чуэцача уьалхладтерний бюллетенах. Цул бакъда ооттерлар — из агитаторий политинформаторий дийца дош да. Сенах лаьие ду цар къамдаашь? Цар тематеда дикне хертиш моттиг д1алоац СССР хьаль 50 шу чизаран Нохч-Г1алг1ай автономие 50 шу дизарах бала боаг1ача тайпара накъабадарад лолча дешаша. «1972 шера юртбоахаме культураш чуэцилган кийчьелгех 1алашlараш» ле дезавий тьакьаьдьа КПСС ЦК-ен СССР Министрий Советов бахьа сецамо. хьмлараша.

1уйрейнарча хиратг1а к1аделалу «Гудермесски» совхоза механизаторий балха ду. Геттара боал кьоолабаллолца дижац кхашкара машиний тата. Баьле бийса хул комбайнераши шоферашш стане юхабоаг1ача кана. Х1ьта геттара 1уйрейна цхьоалаг1ча отделени центральни усадьбех лаьйха ураг1йода ц1е байрака. Цул т1ажах ал-лача афишка т1а хоам бу, байракх хьаи сийна ураг1ьахийтай хойташ. Кхашкара агитпункташ уга аькки х1ара боахаме в бола беш. Из да района юртамкарча коммунисташе шорта бача политически балха г1улакха юкъедоаладаь, къахьегамхошта идейни кхетам балара средствашта юкъера керладар.

Ялаташ чуэцачара хоадамбоалаш бола ниа — тхацига акха а йоаг1аш кхай 1варди аьле ц1и йоаккхаш бола механизатораш. Цу боллошта къаьстта уйла т1а-йохийт партийни организацешта. Дика болх барач дика салаlарам мел эша хьалат в1аштlехьдаьхад царна. Хьалхебаьннарашта карара кара теле вымпелаш а ахчан премеш а лу. Парте городской комитетоа горисполкомоа юрта боахамеи заготовкайн боллаой профсоюза райкомаца цхьана хьалхабаьнарий — комбайнерий даалуда открыткаш дохьийт цар моафашь, доаша, вежараша доккхий производствени толамаш дахья хlараp хоам беш. Х1аналь а цу тайпара открыткаш кхаьчад «Дружба» совхозерча Абдурахманов Сайдалега. «Кавказ» колхозерча Абдурашидов Вадифа, Федюшкин Михаьлeta, кхычарга.

Партийни организацешта х1ара шоай дерриге ниваш т1алоэзадаьа картерча декхара — СССР хьала 50 шу дизара кийча яра айлма кхашкарча къахьегамхой творчески хьинар д1ахо айдеча хьалхаттара, ялаташ чуэцам латтача ерригача моттигашка ниа маежоачча къахьегаргдала г1улакх в1аштlехьдаккхара, колхозийн совхозийн производства интенсификаци ера парте оттаьь программа кхоачашье дукха шерг1а къовсам бовржабар дукха.

Массово-политически балха т1а юртарча коммунисташа доккха дакъоставал ду КПСС горкомо «Знание» яхача общества лекторша. Царий юкъе да партийни советски балхлой, юртбоахама специалисташ.

Колхозийн совхозийн механизатораша деллача ахьа кхеташ ш1ара дина из. д1адахача дийнахь комбайнерашта кароаг1даьнараш дувалаш бюллетенаш арахеш, хан-хьожьйа арахьад «молния», къахьегама г1улакхий листокаш, х1ара дешна хоча т1а д1ахьлу кьехкемаш. Колхозий правлениеша, совхозий куллалхоша, райПО г1оагг1а йоакхе из ялаташ чуэцаш боахк пашта б1айха кхача. Цунга хьаш дола товараш дахийтарь. Мел эша тезаеш цу а дешаш автолавкаш йоаг1а х1ара боахаме.

Партийни организацей балха т1а лоархlаме моттиг д1алоац партеш къокхачаш п1еуьвачен хана ца дайтара дешаш. Района цу г1улакхта къежаш 200 сонг1а дахьа т1ехьоманхоьй «Комсомольски прожекторстанаш» ба. Царгаха ялларт1а хоам ца зхлаите а доккхий партийни организацешта хулталхошен сихле ле дезар ду.

Халача хьалапиа чуэм уггар шера ялаташ. Гуразьа лийнарам а б1аьстан юкъа кийнаваш а цхьан хана хьахьта. Цудухьа къахьегама масала, гонзал чалха йолаш, межьал на еш болх бу механизатораша. Х1ьта ялаташ чуэцача толам бола партийни организацешта дикаг1йолча къахьегаме приемаштен матенкаштен т1аг1оерта веспагахха ача. агитатораши политинформатораши х1ара къахьегамхо кунта д1аккхоачеча. дикаг1бавеий опыт цар ховкъостаита д1айовтийтача моттигашка. Агитатораши политинформатораши «Колосни знамя» яхача городской газетга г1оала на дерра хьахьа районе дикаг1бола комбайнераша — Н. Пиудкова, С. Вайсова, С. Чижикова, лукхача кхычан къахьегаме овсарле лаьхха йолаш болх бара ахьайлелехь.

Городской газета «Ялам бо уж ялаташ хьокхача хьалхалелча-раш!», «Довзийча хана чуэца ялата» яхача а яхьча а рубрикашта к1ал керашт ялаташ чуэцара лелламах йола материалаш, партийни организацешта балха т1аьна вкоахамбоахараша критика а.

Х1ана оаха тховиата хьалхашка лелхар оттаьаьх — ялаташ чуэцача дикаг1йолча партийни организацеш опыт цоаг1а йоаржа, цар дикаьа айда нах в1аштlехьабахара гоазал лаьхьа. ялаташ чуэцам боахарий къахьегама хьинар ай-да. СССР юбилейн Нохч-Г1алг1айчен автономеи сийна яхь йоаржае. Цу дезача ц1ейнта къахьегама дикача сонгlатаща ноьхьабахха уйлаа бо кхашнара къахьегамхой. Х1ьта тха сонг1ат хургда пачхьалкхенга 13500 тонн ялат доахар.

Э. ИСАЕВ,
КПСС Гудермесски горкома секретарь.

КХОАНА — МЕТАЛЛУРГА ДИ

СССР-ен Нохч-Г1алг1ай АССР автономием 50 шу дизара сийнааьа къаьалатара таьшцам давойтийта «Красный молот» завода болат лоаладарча цеха коллективо дика къахьегамаца сонг1ат кийчдаьд металлурга дена. Ах шера план 108,9 процент кхоачашдаьй цо. Смена хьалхарча ах шера арахийначул 10,7 процент дукхаг1а продукци арахийцай цо уггар шера цу юкъа. Хьинаре къахьегарца белгалбаьлла ба литейщикаш Могильный Моисей Егорович, Журавлов Михаил, Албихаджиев Абас, Меньшиков Владимир, Славгородский Николай, кхыбараш. Царех х1араме сменни нормаш 120—130 процент кхоачашъяь.

СУРТА Т1А: (аьрдехьара аьттехьа) литейщикаш М. Могильный, М. Журавлев, А. Албихаджиев, В. Менщиков, Н. Славгородский.

Н. Цандра сурт.

ДИКА НАКЪАБАЬХКАБ ШОАЙ Ц1ЕЙНА

Октябрьски революцие орден лелоеча «Красный молот» завода болат лоаладарашен литейщиканий 1972 шера металлурга ди белгалдоавиах къахьегама кердача толамашца. Тоннашца лоархlаш болатах оатхалаш хьадира ах шера план 108,9 процент кхоачашъяьй, д1аьта кооперирований поставкашта — 120 процент.

Чоянк оатхалаш ч1ах сийдаь боаш лолча металлах оатхалаш ечаи коллективо, т1ехьаваш лелаш дукха ха чьаихачуд т1ехьаг1а, оатхалаш хьайра ах шера план 3,4 процент т1ехкхоачашъяр-на белгалдаьиихар металлурга ди. Уж толамаш даьхад хадданза технологи эргайоахаш тоарри производство дикаг1а в1аштlехьъяккхари, къахьегама овсарле лакхъяр бахьан долаш.

Болатах оатхалаш ечаа цехе оатхалаш хьаю кепаш машинашна кийчъю, механизаци яь а стержнеш кийчъярен ц1енъярен процессаш. Шеръаш и оатхалаш кийса хьаю специализировании участок, дукхаг1а хьаерг1олаш в кокильни литье.

Чоанах оатхалаш ечаа цеха установка оттаьй стержнеш кийчъечен оатхалаш хица ц1енъечен зона пайда эцаш йола кочча сиесаш хьайра. Специализированни участок в1ашаг1ьеллай т1аг1оалта кьерчаду болата чкъораш холкъа леладу товараш хьадара. Оатхалаш ечаа цехашка дукха балхаш чаккдаьхад халача балдашта механизаци ара, технологически принципах хадданза шоайла лезавиии йола бригадаш в1ашаг1ьеккай, х1ьта из бахьан долаш къахьегама овсарле лакхьенкай, хьаеш йола оатхалаш дукхаг1а хиний, уж дьаьрга бода мах лохбенкаб.

Отчет луча юкъаг1а къахьегама овсарле лакхъяра аьна задани болатах оатхалаш ечаа цехе 108,1 процент, чоанах оатхалаш ечаа цехе — 103,4 процент кхоачашъяьй, х1ьта д1адахача шера цу хена кийнчуча ийнейча хьалхара цехе 10,7 проценти, шоллаг1ча цехе 15 проценти дукхаг1а лакхьенкай из. Болатах оатхалаш ечаа шкодо ритмично бу бола, завода механически цехашка шоей хилахьа д1а-чутел заготовкаш, хlанах хьалха хьовачашъяш кооперированни поставкаш. Цига култалду производствени процессаш болхлой къахьегама эргабоахаш тоабара хадданза бола беш волчаш дикаг1-болча производства рационализаторех ца1 волаш коммуниста вов. Л. А. Гофта. Производство эргайоахаш теша хьинаре дакъа лоац цехо цеха начальника заместителаша вов. А. А. Коровлёвх, С. Н. Ковалицкаьи, воккхаг1-волча инженера-конструктора вов. Ш. Ш. Байтуба, ч1ахачача вов. Л. Соловьева, экономиста вов. Н. Н. Алешина, ОТК воккхаг1волча мастера вов. П. К. Мартила, кхычар.

Шерра социалистически яхь йоаржаьй цехашка СССР хьаль 50 шу дизара сийна, цу яхье хьалхеллатт, коммунисташ. Царна юкъе: болат лоалидер вов. П. И. Славгородский, газосварщик вов. В. С. Лузьёрин, стерженщик И. И. Афанасьев, мастераш Л. А. Зюбров, Н. Ф. Гарин, П. А. Сергеев (профсоюза цехкома председатель), кхыбараш. Сменни заданеш 900 а яхы т1ех а процент кхоачашъяь оатхалаш кепаетташ болча Н. Ковалевича, В. Кононенкос, Н. Кныша, болат лоаладераша Г. Щербакова, Ф. Вогинов, кокильщикаша А. Альбахаджиевен, М. Барахоевен, кхычар. Царех дуккхачар хана1 хьалха кхоачашъяьй шоай ах шера заданеш.

Ах шера задании хана1 хьалха кхоачаш а из, болат лоаладерашен литейщикашен шоай низаш т1адерзадаьд СССР хьаль 50 шу дизара сийна т1аийца социалистически декхараш хана1 хьалха кхоачашдара.

К. ГОЦКИЙ,
завода воккхаг1волча экономист.

Уггар шера кхоала ц1ой дездергда аха: СССР-и Нохч-Г1алг1ай АССР-и 50 шу дуз, тха Аврнова ц1ерг1ача завода 10 шу дуз.

Цудухьа х1ара сег, х1ара участка коллектив шийна кулла цу дезача денашта дикаг1а къахьега г1ерт.

Ялье цьмий тха литейно-прессови цех а. Завода кьовса таого а. Кхоалаг1а бутт ба оаха тхоай лоаладочунгара — машиностроительни завода д1ахьа тола ц1е йорьянх д1а ца лаца. Массадолча хьомламашта царел а кхьчарал а кьалив бе тха литейщикаш, прессовщикаш.

Продукци дераьцара ах шера задани 101 процент кхоачашъяьй оаха. Къаьстта ч1оаг1а къахьег тха коллектив уггар т1аккхьарча хана. Июнь бетта планаш 53966 сома мехьа продукци арахецо езаш оаха арахийцар 56442 сома мехьа (104,6 процент).

Ц1еййе а яхье хьинай тха цехе участкаш. Царна юкъе лаккха лаьаш Таутиев 1амарзана кулгала штамповочни участка. Социалистически декхарий ца1 пунктийтац штамповщикаша т1аьхаварчаш ца ша. Масала, 17.000 «д1аьа лела контакт» яха электросварника оатхалаш а езаш ба уж баттаь, т1аьта цар 24000—25000 д1аяхьечаь уж.

Дукха ба цу х1аяпига коллективе шоай бола дика хьаш, овсарле лакха йолаш къахьегаш бола кадровий болхлой. Царех ба Цоцоева Люба, Бештоева Марям, Ганиева Зина, Цароева Мальмед, Оздоева Люба, кхыбараш.

Ерригана цеха къахьегама ритм ца бохийтаьш йоаттаоргах ба 4-ча разрядаг1а бола слесараш Шишлов Владимира Итсова Iийса. Массанаьа кхоач уж, дика лелар промышленни оборудовани, станокаш, к1оле лоаладу пайхаш.

К1ала лоаладерий толам

Ерригена районе ц1и йоаз ха тха к1ала лоаладерий оаха коммунист, завод йоалача дона уккаш къахьегаш хьавсаг1а кадровий болхлой Гелагуева Мубарика. Дукха хало хий цар, меккарий 1омабьаб цо. Холвер долаш сог ха из.

Уггар т1аккхьарча хана цоерг1а лармой тха цехе болхлоашта юкъе ц1и в. Ялье йоладьа: «Дикаг1йола штамповщики», «Дикаг1йола литейщики» яха призаш, вымпелаш хьаш дукхьа. Цул сонг1а «Дикаг1йола мастери» яха ц1и тикхара хотлой а цар, и тха цехе.

Х1ара 1уйрейна болх д1абьолаба, лоле в1ашаг1кхийта планерканаш юац оаш д1адахача дийнахь, смени дохьун итогаш, белгалбоаш дикаг1бараш толамаг1ола бригада, участок.

Тхона хоа1 квалификаци йоле кхинар мелле хьа г1ертараш планаш в декхараш в кхоачашдуйтош. Цудухьа массаш а лоааьа 1омаш дем хургйола х1ама да г1ерт тхо. Вошаг1ьоакай курсаш. Цига дакхадаш ю дикаг1а опыт ерша, цера мастераша, бригадираша. Цигга 1омаш тха болхлоашта шоаг1ейола профессеш а.

Аьха доалламе а къакхья гахне балхашке д1аьха болаш аьлабола болхлой. Тха цеха негтаеса майга кийсала цу тайпара саг.

Со тхо тха завода коллектив а тха литейщикаша а сейделла тхай юбилейни шерара къахьегама сецта толамца чиэйбонаргтихарах.

Я. ЧАХКИЕВ.
Мальсгорхьера П. Аврнова ц1ерг1ча «Электроинструмента» завода литейни цеха начальник.

Х1ара шера промышленни предприятешка, колхозашка, совхозашка б1аьш, зэараш тоннаш тиша аьшк 1оп. Из хьаггул а дах Даьхена д1адалар боккха лоархlам болаш г1улакх да. Цу г1улакха ч1оаг1а йоакхо ю партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешна. Нохч-Г1алг1ай «Вторчермет» управлене коллектив дика в1аштlехьабаькхад тиша аьшк хьагул а дах Даьхена д1адалара болх. Цига хьегулдеш дола тиша аьшк д1ахкухьийт

Тиша аьшк — мартенашта

Таганрогски металлургически завода, Волгоградски «Красный Октябрь» заводе, Грозненски «Красный молот» заводе, кхичахь.

«Вторчермет» управлене коллективо дика кхетаду хьажилой оттаьача графикаг1еа чаккхадакха деза тиша аьшк заводашка д1ахачийтар боккха лоархlам болаш г1улакх хилар. Цунга хьажжа дикха да цо доаца къахьегама толамаш. Тиша аьшк хьагул а дах д1адалара ах шера план 102,2 процент кхоачашъяьй цо. Планел сонг1а д1адельийтад 500 тонн тиша аьшк.

Тиша аьшк гулдеча дьнара къахьегарца белгалбаьна ба управлене уполномоченнаш Х. Хазанов, А. Студенкин, А. Домахоа, кхыбараш.

Д. БУБНЕНКО.

КамАЗ: ТЕМПАШ, Т1АККХА А ТЕМПАШ

Кхо шу хьалхаг1а хьара доацаш хиннетта Советски Союзе а наггахь сог вевзар Набережни Челнайх. Татарски автономни республикерча Кама яхача хи йистерча сатийссача гораддагах бода х1амаш хоав. Х1ьта тахан тайп-тайпарча моттагаш чуйх дуйн дуйна т1арча радиостанцешна, цуй ц1и гуча лех дуйнхача газетий журналий оаг1ош т1а. Укказа хьалъеш латт йоккхаг1йоада промышлени комплекс — Камски автомобильни завод а (КамАЗ) — цуйна дахад 300—350 эзар сег ваш кургбола автомобильаш1арий керда город а.

Набережни Челнай кхоллам

Хургйола завод хиннетта хlанзарча масштабашна дуллача о— 1аламатe боккха промышлени г1ирс. Б1аь квадратни километр моттиг к1алоийча цуй орбитайа юкъехьоргьа шад специализировании-производство. Царех х1арахр ше къаьстта предприяти а технически цикл а йолаш. х1ьта цу цхьан хана б1арча цхьа технологически в1аноприт хьахуйт цар. Дуйнц практикашка х1анзалча хьа т1анна. масала, камазовски ераш санна йола литейни заводий мопнаостащ (шера 600 эзар тонн продукция), е шера 250 эзар мотор арахеца дизельни производства. Моторащ а моторищ ца уж, цу т1а а малаг1ча автомобилашта а уттаду! Автомобилаш в1ашаг1ьаккхача завода цхьа километр ах километр к1аьхача конвейера т1ара х1ара шера 1оаворгьа 150 эзар грузовой автомобилаш — вор1-бара! тоан чухь кхузье евносшалаш тайп-тайпарча беланта лаьрх1а тигачаши Поршенйи ахкримелiльнна мийнар 1971 шера д1аболашвача карарча потилетка, уккане шера лаьрх1а арахьача КПСС XXIV съезда Директивашка д1алаьаь лат: «Татарски АССР грузовой автомобилаш хьачча заводий а кунча гонехьарча районашка цар тайпара йоаьча предприяти а йовлийсе хьайоалле». Ка анрага а шаьь-фраза шера ю, х1ьта а къовстаьс сахараш мел проблемаш а, мел дукха йоавнаш къахьегаш бола чукаш.

Х1ара хийцна хьалбеш латт г1ирс, цудухьа, из бувнача хана, бехам бале а беш а хист-иасте хьокаде диаргда дукхьашка аха дош.

шийн ловкъостаца царех х1ара метта д1акхуьхьалургба 10—20 тонн мухь.

Цхьабакъда, Кама т1ара мухь — из е автозавод хийна а, е город хиьна а 1ац. Комплексаш юкъеиоаг1а г1ишлошъара шилустре йоккхий базаш, кхоь электростанция (ца1 гидравлически шиь тепловойн), дуккха кхыйола объекташ — луьнал уж 1одагарье оттача итташ оаг1ош д1алоацарга йр цар тахан. масала, укказа кхьан дехка хьалбеш а 400 гарга объект. Цу инфро, санна хотарахьа, долла х1ама хьокьеж: г1ирса боккхал а, из хьалбара йолхаш чоадхане хилар а, проектантий г1ишлоххой кхоачашъеза проблемай йоккхал а. Х1ара хана хьалхешка утташ дола дуккха тайп-тайпара х1амаш терхаде ма лезий ч1оаг1ача шиганерия уйлах, ритма, шийсача лоарх1амий.

СССР-о дьаккхача ах б1аь шера советски хальио цхьа санна дукххала е ц1аллакхад дуне кхоллалача г1улакхий дошхалца. Дарьехача кхоачаш ба легендарии Магнитика (тхьаь иттаг1ча шерашка Къулбехьа Уралe хьалбьь йоккха металлургически комбинат), д1а дера Днепрогэса (днепровски перегашнара гидроэлектростанция) е ходаттьхалаг1ча шерашка хьалъеь Братски ГЭС, уккане шерра а 520 эзар сонг1а легковой автомобиль арахецарг1ола Тольяттера Волжски автогигант (ВАЗ). Г1улакх мешта хьача. д1ахо СССР-е хьалбеш бола х1ара бер к1ана бак аьйе бола г1ирс — из да традицеш д1ахо кхахьа а, керда белгалш яр а. Уж я керда дименсийн организацеш романцеш, из да, шхьере а. белг1ахарча шине экономически общественно-социальни лег1ааьара йола Советски пачхьалкхен торонаш хьехьохер. Цу г1улакха геттара дика хьокхаш ба КамАЗ. В1ашш шийсьаш хьошарда вей.

Лаьхе хьохахь Братски гидроэлектростанция Волжски автозаводь шеко йоацаш, шоай тайпара г1ирсаш да. Цхьабакъда, масала, бетонни балхий, цу т1а а б1арча хараш а хоещ, кахьюкъе дерий (лаплай, кхаллиналь, опорай, кхычар) объемага диллача. КамАЗ Братскага д1аккхоачашъяь я. Капиталовложенеша диллача Камски г1ирс город Тольятти а т1аьхьа шь ВАЗ хьалъера кийсса ба.

Цхьабакъда, йоаттала шийна теоэмаш т1аоашйта 1ен КамАЗ. Х1анзалха хьа дунве т1а хиннача Набережни Челнайкачча автозавода оттаьрош санна йола г1ирсаш хьаллара темпашта даьпаш. 1969 шера декабре даьттах этара хьалхара нолн хьаьаыкхар чиханз, х1ьта 1974 шера конвейер т1ара 1оарьк этара хьалхара грузовик. Автомобильни индустри корта доакхlалуш волча Форда ховкьгетдаь ешиздхил. изаза доккхар цу юкъаг1а кхоачашалга шийна т1аловнонрдагар ше. Х1ьта СССР-е цу тайпара г1ирс алхха из ца1 чарча шийна т1а. Аьнча кхоачаш бе, алххе кхьаь 1971 шера, карарча потилетка хьалларча шера, йоь б1аь герта заводаш фабрикаш, электростанцеш а шахташ а, бола беш йолча предприятешка 1алъкате дукха керда цехаши производствашта мехха бола ба йолачна хилар.

Цу фактах хьалъекх цхьа-дале, советски экономически потенциал тахан мел низ болаш дейнай. х1ьар шоаллаг1а-дале (из шертардар е да), цар хьайхкина производства средствашта хьачьалкхен доалахье хиларен планаг1а лег1аахарен лерда т1а латтача социалистически боахам лелабара система мел торонаш я, материальни къахьегамен средствош цунна мишта в1ашаг1тохен т1аерзаен мог.

СССР хьалха латтача автомобильни державай боарага кхочаь — цу тайпара декхар хьалхадаьккхад вахаро ше, халкъа боахама эпараша. Автомобильни транспорта экономически довланаш, белгала щьача, кхача дезача кхаччадца 1о да доассадеш мухьаш д1аккхоачадеш хилар, гучахь да. Автомобильни транспорта грузооборот шисалг1ча пятилетка 1,5-зза, х1ьта 1980 шерале — массехказзa йоккхаг1а хилийта лаьрх1ад. Цу г1улакха реконструкци еш шерьеш я болх беш йола автомобильни предприятеш, боккхача лоархlаме хила езаш я КамАЗ. Дьача лоархlамаша хьахьехкад, из арахецача тешаеча, балха т1а бача йоацача, балха овсарле лакха йолаш цоллаг1ча пахьъашна бола булургбелла йолча машинех (мехкарча кхыча автозаводашка хьаь цар образецаш х1аьзле тоххамех чакхдаькхай) х1ара шера б1аь миллион сом кходергхьаь. Цудухьа кхетадеш да. Набережни Челнашкара г1ирс сихаг1а хьалбаь боаккхилга пачхьалкхенна ч1оаг1а хьаьт долаш г1улакх хилар. Камски автогигант бола бе хьалхаг1а ма йоладу, халкъа боахамга сихаг1а пголкоца шхаклочарг ма дий цунга д1адахийта ахча, материалаш, къахьегам. Из бахьа из КПСС XXIV съездо мехкарча берригача къахьегамхошка т1ахьехам беш хьайкабь производства лехха эффективность бахьан долаш лоаттабу ловсда.

Дерригена советски стала хиннай Советски Союз. Низ бола индустриальни база шийн доалахье йолаш йолча из т1а-т1а ч1оаг1аг1а лег1ахаьа экономики. Капитальни г1ирсаш хьаллеча хана цу дешa ма1ен — средствашш кхоачаш лоарх1амег1арча объекташта т1адерзалар а балхий темпаш сихъяр а. Цу тайпарча объектех ба ц1енхха а из дахийтача тайпара дукха ахча — миллион сом лишнех бийсаниш тахах д1адоийтаьш бола Кама т1ара г1ирс а. Х1ьта темпаш т1а-т1а дукхаг1а лакхлуш я. Уггар шерах т1ехьарча ялх бетта х1ара дешеш бийсанеш пайда эцаргба цхьа миллион ах миллион сомех. Хоахетдаь дац тайп-тайпара техника укказа хадданза хьат1аухийта хилар а х1ьта КамАЗ-е болх бераш алхха кхьан 1971 шера 31 эзар сег дуккаг1а а хиниа, х1ьта 53 эзар сонг1а хилар а.

Г1ирс шерреи лоашача хана хьалбеш хилаpe декларийла цу къахьегам бокъонца кийса в1аштlехьбакха моттел, решенеш майрра т1айе а, х1анзарча 1илма-технически кароаг1даьннарий аррига арсеналах шерра пайда эц а. Ер да инженерий а цу цхьан хана индустриальни гиганташ хьалъяра б1аьхай опыт йолаш бола советски проектанташи г1ишлоххой б1убенна хилар а хьехьнаш доача масалех ца1.

Моллаг1а г1ирс хьалбе болабале хьалхаг1а генеральни схемех долла х1ама терхалаш йола технически проект а оттайт цаь лерда т1а балха чертежаш кхоачашду. Цу т1а д. хьалъеш йола объектийт йоккхаг1а ма хул, цул чухьарех арахьярех бувзамаш чоалхаг1а ма хул, из процесс к1аьлаг1а хул. КамАЗ хьалъераша лаьрх1ад, цу тайпара процедура шоашта ма сатийнаг1а доле захар 1алашдеш хиннадале а, балхашта аьттув болаш ца хилар. Тар ма лу ахкаг1а эш мекка кхасам гигант. Цудухьа г1ерсалцхемег1еш санакха а балха чертежаш хьалье йолайкр из. Шолаг1а стади — технически проект — ха йоаеш йола фактоо хиларад терра юкъера д1аяьннай.

Из к1алла йоацаш я кха ма1ар дола дац из. Из уттаеш е, цхьабакъда г1ирс хьалбарца цхьана. Из болх беш я кхоачашъеш проектни организаци. Цудухьа бокъонца б1убенна а долаш ала йиш я: кхетамца майрра в1аштlехьдаьккхача г1улакхах пайда баьннаб. Эшаш йола ерriga технически документаци бокъонца графикаг1а хьаккхаеш г1ишлошъера хьалкашие уттташ дола лаграш (уж ца кийслуш дукха массаза санна болх беча хана а) шиттача болх беча никъ кьестаду. Цу тайпарча методика, бакъдар аьлча, хала аш к1аьзга 1отl1акхетийтацш цхьабакъда кхоеш йола ха геттара дукха а. Нагахь санна КамАЗ-а массазарча правилаг1а проект оттаьа хиннаьаре, к1езигаг1а х1анзелча а кхаь шера в1аьлаяргдар балхаш. Уж шерашш цу юкъаг1ола арадерг1ола автомобилаш х1аз1акхатохал оаш. т1аццха миллионаш сомеш пайда хьакхоаургба шун. Цу т1а а, материалалеш, технически прогресс ч1оаг1аг1а хулаш хилар а — массаза санна проект оттаь кхоачашлиаше дуккхача вашеной моральни къаела ккуягдар.

Камазовцаша керда х1амаш дуккха къъаддаьа г1ирсаш хьалхара технологеш а. Специалисташа дьача лоархlамег1а, лаьтташарча балий объем иттазза к1оаргь, х1ьта боллой эзар сонг1а сег х1аннаг1а шийаб массаарча лердашта моттел, аьхна-бетонни б1оаг1ий дьеттах чудеттар бахьан долаш. Из способ, бакъдар аьлча, х1ана дукхьамхй д1айолаеш яц. Из йовз, масала, мотпо-хьалъераште. Цхьабакъда, цу тайпара г1ирсаш хьалдеши шеллаша шеррег дукхьашха пайле ю шунах дунеи практике. К1езигаг1а лакхъенналле а, шоаза лакхъеннай къахьегаш овсарле конвейерни методаг1а заводской алачаи хоахаш йоахкийча балкош в1аштlехьаккхача хана. Пехай оаг1ош в1ашаг1хетташ дош дола дерригa перттора балхаш лаьттан т1а ду, цул т1ехьаг1а бола бе йоллу кранаш.

Цхьаккха х1ама кхоадан мотто КамАЗ-а. Из этара кердаг1ча тайпара бола, хьалдарга бодача кхьа этара дарег1а бола г1ирс — заводаш кийчъю лаьхха механизировании поточни производство. Х1ана цига кийна гуш дола сурт — в1аштlехьа-т1ехьа хадданза дола автомашинаш, массе метте в1ашаг1тосаеш металлоконструкцешш кранаш, сварочни балхаш дош лелха сийташ. Техника дуккхача тайпара йеча тата лаьуттг1ача хана шиг-шег1а хоттаду — укказа г1оала доха керда советски халкъа боахама план кхоачашъяр хуха лоаттабеча къовсама хьалхарча шьинерча лоавонех ца1, укказа латт из толаме кхоачашъяр дукха лоаттабеча къовсамах ца1. Из къовсам белабьча нахьа котало ала герте а из хоау х1ара денарча г1улакхийна бозхача г1анкх.

Виталий СУХАЧЕВСКИЙ, (АПН).

«СЕРДАЛО»
2-ча оаг1. 16 июль, 1972 шу.

ТӀЕХДАЬННА МАЛАРАШ МЕЛАРАШЦА—ЛИРА КЪОВСАМ

Массаза санна дӀайолалуш яр къахьегама ден Ӏуйре. ХӀаранар шай балха хаиналла дӀахьачара сихвенна водаш вар. Цхьабакъда, е пхи саг къычарна юкъе белтала вар. ГӀовга яькха кийнаш санна къерчабеннеа бӀехеи гӀирс тӀебуьхаш, можамаш яшлазен дукха къаракъ мелаpax йийстачеи цар юхьмараш та бӀараxьежача хеталора уж дуьнен вахара цхьаккха сагота еш бац, аьнна. Да а ла из шта, цхьаннегара дӀаьккхача уж къыча хӀаманца бала болаш бац. Наьха вахара пpадахара, массане санна шоай цхьан хана хиначеи хӀана къаьстачеи дезалцара, гаргарчи нахацара, къахьегамцара безам къаракъах хийцаб цар. Шоай декхна боларна продуктови тиилна хьалхашка дӀакхоач уж: еш маӀа сага яхо кхалсаги. Царна къежаш болх, цхьаккха вахара гӀулакх дац — цу тиках боадда чӀега сихагӀа хьабаккхарген малар эцарген дог доьлаш бу уж. Малар бе дац царна из корта бохабеш хуле: йиш хуле къаракъ е чхьагӀар эц, из деце одеколон а мег. ТӀаккха фу нах ба е вай бувдараш?

А. Метельниковай 37 шу даьнад. Из Грозне яьй, цхьаккта тайпара дезал болаш яц. Цун хамара кхалнах пенсе а бaха цхьаннена хало на ирал совгӀа гаргарчарна, Ӏаьдала шоай низ дӀахоача гӀулакх деш хьабоагӀа. ХӀаьта ер цхьан шера а болх баь яц. Город Ваку къолладрах набахте чуелла яьллай. Цигара арааьннача тӀехьагӀа а ше хьалха лелабаь никъ хьелаьца дӀахо йодаш я. Дукхаза яха улицашка уллачера милице дӀаккхийлай из. Цига хоса, дика дувцаш а чокхаеш а кхетама болх барах пайда боалаш бац. Даны къаракъ мела мичара ахча ук цу кхалсага, аьнна хаттар отта мег. Из доацаш йитаң нов. Метельникова ше мо болча шийн новкъосташа, хӀаьта уж цук кӀеанга а бац.

Цхьаннахьа яхаш йоацача а Къилбаседа Кавказа городашка гӀолла пааргӀата дӀа-юха ухача а бӀеха лазар кхийтта йолча я цуна де къы цхьаккха тайпара гешта из тоалургхилара даха доги ця хилври уголовно бехктокхаме ваӀ из. Общества кхы цунна тоха се дацар.

Петров Анатолий Шелковской районе дика вовзаш ва. ДегӀа онден низ болаш ва из. Хьалха цу района «Красный пахарь» колхозе болх беш хиннав, тӀаккха малар котдаларца цуңцар къаьстав. Заводской района теплофикаце турбанета юхера дукъхазе медвытрезвителе кхийлав из. Заводской райисполкомо предписани яьар цунна балха отта, аьнна, цхьабакъда из де туган вац из. Цул совгӀа советски вахара бокъонаш теркалъеш боацча наxах вӀа кхийтта даим паспортих режим телхаю. Кастта Метельникова яхаа гӀорга из а кхы хувцадела хӀама ца хуле.

Викторовна Галиний 24 шу мара даьннадац. Общества цхьаккха тайпара пайда баь яц, бакъда малхаги бала дукха беня я. ХӀаьта хулиганство лелаярах чуелла а яьлай. Цигара йоаттӀаше а Грозне еиа даим къаракъаш мелаш, лелаш доахаш, харц гӀулакхаш леладеш, во мотт бувнаш балха яхо вӀалла дага а йоацаш лелаш я. Из бахьан долаш дукха ха йоаддаш 15 дийнахьа чуелла ялара административни бехктокхаме аза хиннай. ТӀаккха а шийн вахар хувцадзар ца. Малашб ца хоаш болча нахах еттакларах чӀоагӀа кхераме лазар а кхийтта больпице дарба даьд цунна. Цул тӀехьагӀа балха хьожайир, бакъда из де тиганзар ца, прописка ца еш дӀахо яхаш яр. ТӀаккха РСФСР уголовни кодекса 198 статьягӀа сух яьй цунна. Кхы эргаш бац тхьаь атт шу даьнна мара йоацача Бутенко Галиннай, Москвера Грозне вена цхьаккха дер доацаш лелача Пятилетова вахара никъ а. Набахтеи наӀарапи йийлла я царна а. Кхы хӀама хургдолаш дац.

«Корта бохабеш маларах алкоголизман дукъала къовсам чӀоагӀбаре да дезарех» бола КПСС ЦК сесам эггара хьалха цу тайпара нах пайда юкъе ца хилийтара баьба. Бакъда уж вӀалла хургбоаца хӀама де атта хургдац, хӀара коллективе къаракъаш маларaш доаргбоаца хьалаш хилийта, деррига цу къовсаме отта деза вай.

А. ПЬЯНИКОВ,
Нохч-ГӀалгӀай АССР чуэра гӀулакхий министерства балхло, милице капитан.

ЛАТВИЙСКИ ССР. Культурай даьгӀенаш шеръеш да Краславски района боахамаш.

СУРТА ТӀА: «Саулесканис» яха совхоза культурни даьгӀе. Юкъара даьрхӀача уххаза хӀара Ӏаттагара хӀара деша 18 килограмм шура йоахх.

М. МАРТЫНСОНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Кердадараш

ШОРТТА БАЬЦАДААРАШ ХУЛИЙТ

Укх шера дика хьийкъад баьцадараш МагӀалбика района «Ингушский» совхозе.

ДӀадахача ах шера хьалха хьадаьппача тайп-тайпарча баьцаларий 10 тонн йоахх езаш яр совхоз. Цхьабакъда, ехкар 40 тонн я.

МагӀалбике бахача нaха, мехкадаьттахошта дукхагӀа баьцаддарaш хилийта гӀерт «Ингушский» совхоза баьцадаараш лелаераш.

Д. КАРТОЕВ.

Фега гӀолла бах никъ

Вай республикера дукха къахьегамхой ух укх аькан деношка лоаман хозача моттигашка, лолахарна республикашка салаӀа. Теберда-Домбае «Электроприбора» болхлой, Грозненски шурий совхоза къахьегамхой, Каспийски форда тӀа салаӀа «Красный молот» завода, Химкомбината болхлой бахаб.

Дукххача наха езеннай самолеташна ю экскурсеш. Укх денношка турпала городе Волгограде са молетаца грозненски туристий цхьа группа яхай. Царца ба «Грозэнерго», нормативно - товкама станцера болхлой.

Цига доаккхаргдоача ихе дийнахьа царна йовзаргьа турпалча города хоза моттигаш. Уж гӀоргба Мамаева гув тӀа Сталинград лораеш байнараш та оттадаьча мемориальни комплексага хьажа, кхы дукххача моттигашка.

Б. ЯКОВЛЕВ.

БАРКАЛ ЙОАХ

Салкан Шаьлерча механизаторий массехк дезал кердача аьл кӀагӀа хӀачубахар.

300 квадратни метр хуьнедз уж цӀенош.

«Чечингсельстрой» треста къахьегамхоша хаоад хьалха хьалъеь аьхар уж гӀишлош.

Доккха баркал хеада гӀишлошъерашта! — йоах механизаторий дезалаша.

А. НОЦЕНКО,
«Чечингсельстрой» треста экономист.

ЯХЬЕ ДАКЪА ЛАЦА...

Вай республике дикагӀа болча яйга атлетий тренировочни сбораш чаккхьаьлар.

Укх деношка Орел яхача горбде хургйолча Россе чемпионате дакъа лаца вода 40 спортсмен.

Царна юкъе ба вай мехка цӀи хеза спортсменаш Большов, Митягин, Тарасенко, Звягина, Каменева, кхыбараш.

В. ВАСЮК,
физически культурай спортан комитета инструктор.

Доазол дехьара

ВЬЕТНАМЕРА «ГЕОФИЗИЧЕСКИ ТӀОМ»

ВАШИНГТОН, 13 июль. (ТАСС). Американски официальни наха хӀанз а харц ду США авиаце Къилбаседа Вьетнамерча дамбаштеи ирригационни гӀирсаштеи бомбаш чуйийттай аьнна хинна ховмаш. Масала, дукха ха йоацаш хиначa пресс-конференце США оборона министра Лэйрда йоахар, сигалехгахьара чуйтташ бола хӀамаш тӀема объекташта мара еттац.

Уж къамаьлаш харцдеш бола фекташ ерaш я.

ХАНОЙ, 13 июль. ТАСС корр. Б. ПЕТРОВА хоам бу: оаха хьона хиина никъ, массехк ди хьалхагӀа а санна, Хайхынг яхача провинце бодаш бар. Нагахьа санна хьалхагӀа дахача хана американски бомбашен ракетанеа Хынгейн яхача города зенаш даь хилар тхона бӀаргадайнадале, хӀанз кхычa мехкий журналистий группана бӀаргаго дезаш дар США авиаце аккхгӀча тайпара Вьетнама Демократически Республика ирригаци[illegible] гӀирсашта бомбаш чуйийтта [illegible] а.

Хайхынг яхача провинце Намсать районе территорехь тӀа гӀолла чаккхоах Тхайбинь, Киньтхай яха [illegible]. Дамбаш 54 километр йӀаьхна я. Цу дамбашта бомбаш чуйийттай 26 [illegible] 9 июле.

9 июле, [illegible] провинце Нгуен Зуй Тьне тиега болча [illegible] магӀа, бомбаш чуйтар [illegible] долаш йоллаш Даши, Лайау, Мыньтан, Катаз [illegible] дамбаш.

11 июле [illegible] бӀаргагуш американски самолеташа [illegible] а бомбаш чуйийтар Намсать районерча [illegible] гӀирсашта.

ПАРИЖ, 13 июль. (ТАСС). «Самолеташа хьайзе тӀа а [illegible] массех бомба чуйтар [illegible] лаьттача дамбана. Цул тӀехьагӀа кхы а массеxказа тӀа а [illegible] тхо лаьттача моттига шина а оагӀорахьа бомбаш чуйийтар цар» —уж да 11 июле американски авиаце Хайхынг яхача провинцерча дамбашта бомбаш чутташ цайнна бӀаргагайнача Хавасрча Франс Пресс агентства корреспондента Ж. Торевала деклаш.

Уж бомбаш чуеттача хана цигa шийча кхача мехкий журналистовна массане а цхьатарра боахар, «бокъонца дамбай система йоаже лоркӀа яр чуйийтта бомбаш, хӀаьта цу моттиге дукха дамбаш ирригационни системана шоазенна тайп-тайпара контрольни приборашта хиларах, хӀара бомбаш за ле тарлора».

ХАНОЙ, 13 июль. (ТАСС). Заявлени яьй ДРВ МИД-а вишало. Цу тӀа йоах, Хайхынг яхача провинцерча Тайбинь, Киньтхай яхача [illegible] дамбашта бомбаш йийттай американски авиаце 11 июле.

Укх тӀеххьарча кхаь бетта, йоах МИД [illegible] тӀа, американски самолеташ тӀема хинна Къилбаседа Вьетнамерча дукхача нах бехача районашта акхагӀча тайпара дийнахьа йийтта ца Ӏеш бус а чуетт бомбаш. ДРВ керттерча хиндарча дамбай ирригаци системайн а бомбаш етт уж бехаир, Къилбаседа Вьетнаме масе метте хукха хий чуьхедийча дукъа.

ДРВ МИД-о, белгалдоаккх заявлене тӀа, ца хайра хьагуча а доах, чӀоагӀтӀа бехке а цу США доаллача гӀозараша ледаду уж эуламера гӀулакхаш, хоаламболаш хьадех Къилбаседа Вьетнама бомбаш чуетталуеш доа чуделгеш, пун порташка мина цехилгӀа а блокировани ерга а, ДРВ суверенитетах [illegible] хкерам тӀатуьсаш лела [illegible] гӀулакхаш соа [illegible] дар.

Иракски Республика революционни командование Совето 1972 шера 1 июне арадаьккхача закона национализаци яьй малябуэхьерча мехкадаьтта монополе доалахьарча ах бӀаь шу гаргача хана иракски мехкадаьтте даьдан экспорте ахнйтан йолча «Ирак петролеум компани» (ИПК) яхача компанеца.

Сурта тӀа: иракски специалисташа бӀубенна лелаю мехкадаьтта дахара чоалхане процесс.

А. МАТЮШИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

СУЭЦА СИГАЛЕ

Иофорша египетски министерство йоккхача холле (иззташ [illegible] хьакхан хаьната деттанна жӀаргаш дехйе да, хӀаьта корреспондент лелъеза, наӀа гӀуна рез денаве галеох баь иулемет акуниса бӀы ба), хоаеш ишта тӀа иадаьд, доазол дехьарча журналисташта вохкача Къаьнча Ӏаме тӀа гӀолла аӀаматӀал аьнна.

Каира 160 километр гӀаьна ба Бевиня Къаьна Ӏам. 1967 шера Израиле агресси хилалехьа Суэцки канала чу гӀолла доагӀаш хинна керташ сийдош латташ хулар моштта никъ кумъадалийтарга уххаза дукъал йоагӀач керанова хьеиара. Агресси хиначa деношка ыиттача кераанех цаӀ арайоалалургйоаша Ӏам чу соцаь хиннай: цунна никъ дӀакъайллабар хо буха дахача немаша.

Сенна ерадаьлар тхо бакъва, ахарайн меле дехьа а сеьна а болх беш бар. Къаьстта маьрша сурт дар эттар. Къаьга сийна сигале, маьлх къега Ӏамарч —кхай тӀа дилача хон квадраташ, ера тӀатеха шоьра тхоанаш дола хӀор тоха цӀенош. Наькъах тӀехьовлар еа тӀаьбетта хиалаш, нийслора еврабӀерэзаш, донкхий лела шен Ӏулеш. Бакъда фронта гарга ма гӀерта деррига белгалдоалаш хуналора. Массеха контрольни пункта тӀехдаьннача тӀехьагӀа, кхо метр лакха дола гӀомара дехка хьулдача гӀолла доалалар тхо. Наькъа дӀоцхала дар дукъ, кера [illegible] доакхара [illegible].

Укказ массаза яр. Цӏена гӏомар тӀа яр йиса бола азача грузовикий, танкаш гусеницай лераш гӀомарлд [illegible] дакъ хьийла я цхьа зенитни батарешн ийслора. Цхьаза укказ го йиш яр «маньяк», йетта оли укказа хура хьисапе саттадача аьнка гӀомараш тӀа гӀомарах ааза галеш тӀадахка ахавега кхачнами лаьттах йоахача зайленняш.

Къахьеча Ӏам тӀа кхача дийзар Ниммале пригороде гӀолла чаккхдаьнна. Цхьан хана тоенна бе яр ер моттиг. ХӀанз укказ яьсале я: саг чувсаца, дӀакъайла цӀенош Каир—Исмаилия яха машенинкъ рельсашта харцеш латт: укхаза кхачнаьц хьатӀаагӀан поездаш, рельсаш мукхйийя.

Рекламни сурта тӀа санна хетар Къаьца Ӏам. Гонахьа хӀай гӀуш йолаш хинна къаьста сийна маьрша е сабара я бер. Тхога хьежаш дар хетар. Деррига а Ӏам чу да Франце, Швеце, Болгаре, Чехословаке, Англе, ФРГ, США баьраьхаш тӀайола 14 кема. Са дукха ха аладехь доккха доацача «Ледниче» яхачa кема тӀа яьллар. Духхьаьл дика хьаьба тоаленна жӀаля мара хӀама цакъедаизар журналистий лесанта, из а цу саьта къайлаздаьлар.

«Ледницех» тайса сеца латт доккха английски шн кема, журналистий тераш тӀаьхар. Уж дехе кемаш да. Царна тӀера басар Ӏодаьннал, мукхнача аьнка Ӏатташ я массанаха. Ходовой рубка каютей наӀараш дӀакъайла а кьчатаь тӀагоӀадаь я. ГӀайгӀане сурт дар на — журналисташа шоттнга къамаьл дора.

ЗӀаки ача «Ледниче» палуба а о яр тӀеса [illegible] гаьнна ко пилора чу цхьа саг ховелар сона.

— Новкъост — цӀерӀа тезар ае эрсий меттала.

— Маьша воагӀалва, — аьлар сога эрсий меттала вӀаьдача оаеца.

Из вар «Ледниче» кема Яни Стамен. Цхьа минут яьча наргӀатарча кают-компане дагӀар тхо. Яна шийда чхьагӀар а оттадаь.

Яна 25 шу даьннад. «Ледниче» чуддоахкх ца «хьалхара хаь — 4 бутт». ХӀара баь бутт массане боал кемнада хувнилу. Бакъьа аьча команде ёлар-и доакка хургда: «Ледниче» веррига а вох сагь мара вац, капитан, механик, цун юкъе а волаш.

Дага е доацаш хьаеллаеча кают-компане хьачуваьла иаӀ.

Здении Хамшик — хьавоэдийтар по шо.

Новкъост Хамшик «Ледниче» тӀа вылагӀа вена ва. ХӀаьта воккхагӀвола механик Йозеф Хезьир кема тӀа вар 1967 шера израильски агресси хиначa дено. Цу хана деза из дукхаза а цӀагӀа хиннав, бакъда, цо ше махкара, машенаш дох тӀейше я.

Тха кема хӀоарга Ӏочудахкадаь,— йоах цо. — Укхаьера дӀадахара канала чу йижа гӀум дӀаоккхаца хьежа а дезаргдац,—йоах цо, — нагахь санна «Ӏоцайша дагӀаша» оаха соа дукха ха ца йоаласе. Майкмаш тха йиалча норбакагӀа а...

«Ледницеца» уллув лаьтта английски кемаш командена а дешта а дацдена дукха ха йолеш хинадар. Духьаьл цар тӀа хӀа ца йлийта хьожилгa мара чеди декхар долаш кхы хӀама дацар.

Журналисташа деча хаттарешта капитана бӀубенна а царгӀатта а жоаш телар.

ХӀан, цхьаза Ӏам тӀа йоагӀа самолеташ. Цхьа царна бӀарга-м ийра равета теца йохаль, Египта территоре тӀа Ӏойожаш самолет. ХӀаьта а укказа сатийна я...

ДукхагӀча даьъе Суэцки канала тӀа тахан сатийна я. Бакъда, израильтянаш шоаш дӀалаьцача канала оагӀоаша цхьаьнаеаьв гӀаьла метрага кхоачаш наналмо перевуранна зетта йола турбаш канала чу яьдкай. Доакъа тӀаьханне вӀамагӀаьох таккай каналана.

ХӀаьта дукха ха йоацаш Египте Рас-эль-Бар яхача районе тӀаьхка хилер израильски 16 «мираж». Египта баххӀ истребитель дуьхьал яьлар царна. Ши самолет тӀера а йоалаш бовӀа безача эттар агрессораш.

«Аль-Ахрам» яхача египетски газето кулах «израильски воскиннас даь керда зуламь» яьрхӀер, «израильски атака вӀаьхха хинна хӀама дацар Египта гораашарча низашта», аьнна белгал а даьккхар. «МоастагӀчунна урок еар цар вӀаьхха хана цунна йицлургйоацаш»...

Тешам боаца сатеш ба тахан Суэцки канала тӀа эттар. Сионистски воецашнас са а кхеташ кьоду уххаза эккхара акерате тӀалатта хьал. Боиххача Къаьнча Ӏам чу дисача кемай экипажаш кхераш хьеж Синайна тӀерча моршаш йоацача сигаленга.

Е. КОРШУНОВ.
Каир—Москва.
(АПН).

ДЕМОКРАТИЧЕСКИ ПАРТЕ СЪЕЗДЕ

МАЙАМИ-БИЧ, (Флорида), 13 июль. (ТАСС). Къу бехьарча Дакотерчи сенатора Дж. Макговерна гарре аьлча вӀаштӀеда, цхьаккхаи хӀанз укказа шийн къайленна съеда еш йолча демократически партегара президента постeи шийн кандидатура оттазжа.

Из гучадаьлар керттерча вокхаьи претендента — сенатора Хемфрен Э. Маскеи дӀахора къовлам сошийта аьнна доаш ца решени хьакхайкелъчул тӀехьагӀа. Уккала хиначa пресс-конференце Хемфрен Маскеи хьаккайкадир, шоай кандидатураш кхаж тоссийта шоаш оттавехь ца хилар.

Собрание цу тайпара дегӀаахара малах да, политически обозревателеша цхьатарра белгалдоахаш ма далара, Макговерна хайнна никъ балар Цунна цхьана укказа белгалдоах, кхаж тоссача хьалхарча туре а Макговерна кандидатура официальни къоабалъяра съезда новкъарле яра тоьал дукха голосаш Къилбехьен Дакотерча сенатора вокх сопернекий, цу даькъа сенатора Г. Джексона а Алабама губернатора Дж. Уллеса а ца хилар.

ТУРПАЛЧА ГОРОДЕ ВОЛГОГРАДЕ

Болхлошта моральни поощрени яра принцип улл «Горскнефть» НГДУ профорганизаце балха передо. Дукхача болхлоша, гӀуллакхарча наха шоай уиакцӀено тоахьай вай мехкарча санаторешка, салоӀача цӀеношка, вокхар сахьоадема наьхаш даьд, туристически поездаца Советски Союза городашка гӀолла сакъийрдад. Цхьабакъда, эггара чӀоагӀагӀа дег чу бужаш, бицлургбоацаш бар, кетергахьа, турпалча города Волгограде бихьа никъ.

Мехкадаьттен газ доевача управленера дикагӀвола 50 волхло. Цхьана бӀаргаданненo, яхаш дувц цига хьовшалгӀа ваха бахкараша, оалангара тохадалнатар тха дегаш. Из бӀаргаданначa ука дуьнен тӀарча цхьаннa а сага дицлургдоацаш хӀама дар из. Доагадаьча, дохадаьча гӀирсий оаьчаран гӀунаштан юкъера сийлахьдоккхача эрсий аьна волгана йистта хьалъоттанйа керда башха-хоза город, лалла бегӀаш Мамаева гув бе монументальни памятник а долаш.

Сийлен храма чу кхерак батта ваи туcсаш дехкьача сурташца хьахьекхад Советски Союзерча веба ханаш йолча, бе-бача къамех болча наькха болабелар. Памятникага хьежа баьккхараш шера лоами болчахьа хьал цар, хӀоарга, дика уллаш дег чу кассаю.

Шоарча лоама лагӀаш тӀа гӀолла хьаллабаьнча пирамидай хьисапе михаш агӀача аллее жхоечабу къежа баьккараш. «Са чу а доаш тиедьошка доврагдаци», яха Даьхен приказ советски патриотий дегашка даьхад чура са дӀадахалца. Цхьаккха а ницлургйоаца уйла дег чу эссар тхона къаьст-къаьстача яхх комплозицяк латтача турпални мойдан тӀа тхо даьнча. Уккезера хӀоа скульптура — Даьха баьхан делаш советски наха баьча тӀемон лоаттаьбача къовсамен эпизод.

ПайгӀан майдан тӀара керттерча монументагахьа бода шинна а вагӀораьа боарзаш тӀа кхеш Ӏоакъаш е — вежарий лаьтта я вакаш а — йолаш болча серпантинни никъ.

Царех цхьанне тӀа вай мехкахо Нурадилов Ханпаша цига дӀавелла воаллаш хиларах ховм баш дола йоазув да.

Тха делегаце боарза тӀарча Ӏоакъа тӀа зизаш а декха, йист це хулаш гӀайгӀане ха аккхарца сий дир.

Ерригa ансамбль чаккхйоаллача латт Наьна-Даьхен скульптура. Лакхе яйдаьд цо тур. Наьна-Даьхен аза-йоккха скульптура гув тӀа латт 52 метр лакха, городе массе меиннгера бӀаргагу из. Дуьне корта тӀа дукха да лоамеши доакъаш, доакхий а кагий а гуннаш. Царна юкъе Мамаева гув нилтке мара бӀарга да гуча тӀедамца белгалбаьб, цхьабакъда, дуьнен тӀема историна юкъе эггара гоерлӀамегӀа йола моттиг санна белгалбаьб из.

З. СИЗОВА,
А. СЕРГЕЕВА,
Горагорски, «Горскнефть» НГДУ.

СЕРДАЛ

Вьетнама халкъа вахарах дола дувцар

Дийтта шу даьннад аьнна хеталургдолаш Ӏийнг а Нгуен Тхи Бинь. Лохорча дегӀара, гӀийло йолча йиӀига доккхийча жоггӀарча бӀаргий бӀараxьажар дег тӀарча безамах диза, цхьа шийн тайпара хӀаьда да. Дог хьайнa я Нгуен Тхи Бинь: Дерригача дунен кагирхой форумера чукхаьчай из хӀоьтта. Къулбехьан ВьетӀама кагийча наькхен мехкарийн цӀерагӀа къамаьл даьд цо форуме. ХӀанз а тӀехь молара дагадоагӀа сона эгӀазлон пизах диза цун дешаш: «ХӀанз, укх трибуна тӀара аз къамаьл деча хана, са Даьхе лоал латтара бала озаш, цӀийх Ӏуддалуш я. Американски гӀаьрахойн царна тӀехьа латтача цар хулийн къизал майрра дӀаюхцалургьац дешаша. Дийна боллаше а боагабу моастагӀаша шоаш кара кхийла латрноташ, юрташта тӀаухийт напалм, дохьаж йоаллача химически веществашца хӀилакду дуга кхаш, моастагӀаша тӀеми юкъеаьхай бактериологически тӀема средстваш. Тха халкъо херждаб шийн никъ. Лоал латташ ца бахь бовр кхерам болча новкъа баьнаб вьетнамцаш».

Гостинице дегӀа тхо. Корех хийцна хьачумехк сайрийнарча столица лоташча ламппай сердал. Уйлангахьа кхача Нгуен Тхи Бинь гӀийло доккха са доакх:

— Тхьаницига-м кхийметтеа юрташка а лоташ бийсан лампаш. Американски самолетех кхерылга да из.

Истола тӀа цунна хьалдашка улл брошюра. КъайлагӀарча типографе хӀамашта тӀахнерчалеча каьхата тӀа кепатеха ба из. Бетгарга тӀа да Ленина портрет. Брошюра бе а делла йоах йоӀо.

— Укх книжка дагадохийтар сона цкъа хиина цхьа хаттар.

— Дувцал. Фуд из?

Йист цо хулаш цхьа юкъ яьккхар цо ламппай сердалоно сийрлаьккхача столицага хьежаш латташ. ТӀаккха шорттига юха а ена ше хьегӀача Ӏохайра, бӀаргашкара хи тӀедамаш дӀадаьхар.

— Хала хӀама дар из, — доладир цо ше хоадалаь хинна къамаьл. — БӀаргех хи тӀадам ца боаккхаш дагадоха йиш йолаш а дувцалургдолаш а дац.

—Пхи шу хьалха хилар из. Къилбаседа Вьетнамацарча лоазонна гаьна йоацаш уллача цхьан юрта ера йоӀ. Ӏьмерца вӀайха латтар ха. Ӏайпе ваьлча а хӀалхар воалалацар йӀовхалах. Са це доаккхаш маргъар-кх шийлача хьастара хи ведар аьнка хатадолийташ хьога яр из.

Доккхий шера гӀа долча бовановн гаьнашта хӀала Ӏохайна вагӀар гаьний овлашца басар даь кочи цу тайпарча морача бесара лоаца хачи тӀаюха воккха саг. Иро а йӀаьха мож, хано бесрадаьхад бӀаргиӀашкъамаш, керта тӀа тула йиткъача бамбуках йийна шляпа. Йист ца хулаш вагӀар воккха саг. уйла йора цо цхьан хӀаман бӀаргиӀацкъам ца тохаш цхьаш моттиге хьежар бӀаргаш. Юхе дадар урси бамбука хетолгӀий цӀовн — воккха саг царех цхьа хӀама ювцаш вар. ЦӀовхало Ӏанха новкъарло а йой-хьоӀ цуна ьле хеталора: къонала дукха хобеннача цун юхь тӀа хьацарах хӀама дацар.

Юхе гӀолла тӀех мел воалачо, воккха саг лоархӀаш хиларах тарра, моаршал ховттар цунга. Царех хӀаранена жоп луча хано велакъежар доалар цун юхь тӀа, корта а лостабийя массанега а цхьатарра оалар: «Тхо дунти!» («Маршалла дахалда шо!»).

Моаршал хьаттар вокхачу сагага Нгуен Тхи Винь а. Иний хӀаьда, хоза оаз лерган кхийтача ше вагӀача тохавелар къоано, тӀаккха сиха ура а иккха, кулгаш хьалхашка дӀа а дахийта духьалволавелар из йоӀа «Тхо дунти!» яха деша ш керда а доахаш. Нгуен Тхи Бинь йолча ше хьатӀаккхаьчача хертах, юхьмарех, тӀадувхача баракъех кулгаш детта воланелар къоано, ехача оазаца юха а кердадоахар цо «Тхо дунти» яха дешаш. Юхь тӀа гӀолла Ӏоухар воккхача сага хи тӀадамаш. ТӀаккха ше кӀелиг - дукха меттанеча, йиӀий кулг чӀоагӀ тоӀа а даь, ваха а ваха ше хьагӀача юха а Ӏохайра.

Дуана, иштта яр воккхача сага цӀи, бӀаргаш лайна дукха ха яцар. Из ваьхача юрта цхьан дийнахь чухьийлхар сайгонски салтийн кара хьехам беда американцашш. Ахархой цӀенбь байхар. Дуан веина хьинавар цкъа тускар дуга салтех хьуладе. Бакъда из гуча даьннача доарахоша наха юкъе кӀийнаш дийтта хӀалаквир воккха саг.

КӀира даьккхар цӀагӀара ара ца воалаш: магацар хьалъайвала. Иштта цхьан бус хижина наӀарах шортта хӀама техар. Ше цхьаьхахар воккха саг, сесаг меца денача шера яла а еина. Кхоикха а воӀ джунглешка партизанал деш вар. Низах ехача оазаца хьаттад Дуана:

— Малав цига?

Жоп халанзар цхьанне а. Бакъда, наӀарах юха а тата дир. ТӀаккха тенкха наӀара тӀаваьхар къоано, хьайийалар иаӀ. НаӀара сенагӀа юхне цкъа саг уллар во узамаш а деш. Юкъага уха лазар шийн на хулла диңде а гӀерташ, вовзаш воаца саг токкхаваь цӀагӀа чуваьккхар Дуана, палаз тӀа Ӏовиллар. КхоалагӀча дийнахь бӀаргаш эвалеккхар вовзаш воацача сагo, маъа хий дийхар. Араваьлар Дуан. Лоалахочунгара дуга кад а бийха, ца кхеккабир цо. ТӀаккха дуга хийлха дилла молайир уьхачова.

Ди деңгара ме доал верзаш, низ болаш воагӀар хьаша. ДӀа цхьа хан яьлча кӀезиг - дукха айвала а ваьлар. ТӀаккха хайра фусамдайна хьаша цӀи Лонг хилар а, город Сайгона юххорча цхьан юртера из хилар а, хӀаьта Гуэ яхача городе ваха ваьнна джунглешта юкъе гӀолла водаш, кхача кховча а бенна, цамогаш а кийна из виса хилар а. Цул совгӀа ниййх кхы хӀама алацар Лонга. Бакъда, Дуана сокхувра шийн хьаша фу саг ва. Къоаночов хезадар Сайгона юххерча политически гӀулакхех лийцараш чубоахкабеча лагерера нах, хьекой боа а баь байлдаб яхаш.

Лонг вийрзар. ХӀаьта Дуана фусамера ше дӀаколаш маpхӀа а белла чӀоагӀа барташ даьхар цо фусамдайна. ТӀаккха лоанаӀарах ваьннача хана юха а вийрза воккхача сага тӀавера. Чера хьа а даьккха дитъо книжка дӀахдовдадир Дуанага. Книжка тӀа дувцачех дийцар:

«Гаьнна къилбоседехьа цхьа йоккха паччахьалкхе я, — дувц цу тӀа. — цу мехка бац капиталисташ, помещикаш. Лаьтта, дерригача халкъа шийн да. Фабрикаш, заводаш а наьха шоаӀ я. Цу паччахьалкхен цӀи Советски Союз я. Из паччахьалкхе хьакхеллар сийлаьвоккха Ленин ва. ХӀаьта ках ютта краже бахаргбола паччахьалкхе хьакхеллача Владимир Ильич Ленина портрет да цу книжка тӀера дар».

Из къамаьл а даь вахар Лонг.

Шаккха а къастацар Дуан шийна денача дезача совгӀатацара. КӀеззига мукъа ха ме нийслу цхьа къайлагӀа моттиг а лехе из книжка дешаш вагӀаш хулар. Сов дукха дийша цхьайса оагӀонаш-м цо дагахьа а Ӏомаяьр.

Цкъа цхьан дийнахь Дуана цӀагӀа чуххийлхар полицейскеш, Юха а вожайир къоано жандармаша дийттача чӀийкаша. Вахьа ше кхетамчу жел ва цун керта чура дӀадаллацар совгӀата ленинача книжка тӀара дийшар, бӀарга хьалхашкара делацар цу книжка тӀерча сурта тӀарa хьежа Ленина хьаькъал дола бӀаргаш, лаккха хьажа. «Ма дукха йӀоахал я-кх цу бӀарахьажарца!» Иштта уллаш дагадехар Дуана: «Човнаш йийрзача бамбука хетолтех Ленина портрет дувцаргда-кх».

Дуана юртахошта каст-каста бӀаргагора цул тӀехьагӀа воккха саг бамбукови хьунашка лелаш. Цхьанне а дегабуам бацар цу гӀулаккхах: массанена а хоаш ма дарий Дуан наладаш а деш уж доххкаш доаккхача ахчах вахаш волга. Ди сайранга ластталца бамбукови хьунашка хулар воккха саг. ХӀаьта сарахье керашца къайлла хӀамаш а эхне шийна боаш дӀабоьлабора. ТӀехьъяра а портрет йийча лар. ГӀадвахь. доа гӀоамана хьувзар воккха саг. Кхы доккхагӀа дийӀхетар хургдацар цунна нагахь санна шийна доалахь шийча тускар дика дуга ниййеделча а.

Бакъда дукха йӀаьхьъаланза Дуана дегагӀоз. Бийсан цо фу лелалу а хьежа цаӀ аькхвахар воккхача сага. ХӀанз венна аьнна хетталца чӀийнаш дийттача а вотанзар полицейскеш Дуан. Лаьца а лаьца чувеллар. Ше хьаккийтача цунна эггара хьалха дагадехар моастагӀчун каракхаьча, шийна цӀаккха а кхы бӀаргагургдоаца ше даь Ленина портрет, хӀаьто шен шийна диина човнаш-м цунна вӀалла дага а яллацар.

Човнех кӀезиг - дукха паргӀата воалаш латтар Дуан. Цхьан дийнахь чу а вийха хьаттар цунга лагера начальника:

— Ваха безам бий хьа?

— Цхьанкха а саг мичаа ваха безам боацаш-м- Са а ба ваха безам, — жоп делар воккхача сага.

— Болче воале хӀаьта, — доалалир жандарма шийх къамаьл.

Кхетанзар Дуан шийга [illegible] хаттарах дӀа цхьа [illegible] яьлча мара. Лагера коа араваьккхар воккха саг. Нийсбаь дӀаоттабаь латтар цига цхьа-м бӀаь гаргга лийна нах. Берригаш а маьлхара бар. Уж бӀаргабайча-м хьаннагӀчох а бицлургбар шийн бала.

Лагера начальника цӀимхаро хаьттар дир царга:

— ЖӀалеш, безам бий шун шоай истий бӀаргаго? Бале., ӀотӀабетта цу уллача сурта тӀа когаш. — шодкъаж хьекхар цо кра юкъе уллача Дуана даьча сурта тӀа.

«Кхы бӀаргагурдац мотташ хиннавар со сайна айса даь Ленина сурт. БӀаргадийра! Ма ирвз а да-кх!» уйлаш еш латтар Дуан.

ТӀаккха лаьца боахкача наха юкъера хьа а кийкха цхьа зӀамига саг шийн портрета тӀа когаш бетта волавелча мара хьакхетанзар из шийн уйлех, маьарра кхетадийзар начальника дешаш. ТӀаккха вийзар цунна шийца цхьана камере чувалла аьнда Гия а. Из вар укказ сии тӀа когаш бетташ кхув салуш латтар. (Американцашча дукха яла товар дехкад аьнна лаьцавар из).

Дуаца бӀаргашка боад еттар сов эгӀазаха, дог Ӏувдар. ТӀаьхийлар из портрета. Барташ лаха эттар из цунна, кхы ле хӀама а доацаш. ДӀахо кхы хӀама дагадагӀац Дуана. БӀаргаш доацаш аисар из цу дийнахь левз...

Чаккхдаьккхар Нгуен Тхи Бинь шийн къамаьл, гӀийло доккха са даьккхар, юха а вӀадаьнккхар бӀаргех даьнна хий. ТӀаккха тӀатехар:

— ХӀара Ленина керда портрет дешна Дуан. Цо йоах: даь ваьнча бӀаргагургъа юха я гердаьло.

Ю. ФАЛАТОВ.

РАУЛЬ АМУНДСЕН

Рауль Амундсен (1872—1928) — [illegible] Антарктидах [illegible] хинна вола норвежски полярни таллархо. Из эгІара хьалха [illegible] Къилбаседа-малхбузен форда [illegible] Атлантически океана тІера Тийжена океана тІа, цо хьаж[illegible] го чехсар Къилбаседан Шин [illegible] Америка а, Европа а, Азе а. [illegible] гІолла, цуьнц [illegible] кема ю а болавш. Амундсен [illegible] эгІара хьалха Къилбаседан полюса тІе; из эгІара хьалха тІехьавийна дирижаблица Къилбаседан Шин [illegible]. Леттан шина а полюса тІа хилла из, еьс Іа дельнтад цо Арктикин Антарктикин.

— ТАСС фотохроника.

САМОДЕЯТЕЛЬНИ ИСКУССТВАГА ХЬАЖАР

Массех ди хьалха С. М. Кирова цІерагІча парка бакьцарча театре Наьсарен района художественни самодеятельноста коллектива концерт хилар. Из котадаь дар СССР хьаль 50 шу дизара. Наьсархой художественни самодеятельноста коллектива выступлени бенначa безамца тІеийцар зрителаша. Дог чу дуваш дола пиринекин илли, халкъа ширари вест-наста хьацалора сцена тІа массеча, профессиональничунга тергагІерташ йолча говзалца дечa халхараша. Наьсархой халхархой самодеятельни коллективана кхолладаш ва Гапарзоев Муьхьмад. Хьовш боле мальт ний[illegible], кадай йолаш, хІарене вІаши барт болаш коллектив а наьсархой яр. Эрмохашта къьастта довдалар «Наьсаран пхьерина», «Леймаш берашна», «ДжІайрахой халхара», «Кагирхой халхар» яха халхарий.

Художественни самодеятельноста коллективана юкъе дика лоацаш болчарех болгаль ба Эльмурзаев Муьхьмад, Тумгоева Тузен, Джигиева Ирольда, Плиева Васили, Тулиева Рийма. Халкарах илла Наьсарен района самодеятельни коллективо дІахо йодача хана иш а доккагІа толамаш доьар дол.

Л. ЗЕЛИНСКАЯ,

Нохч-ГІалгІай культуре Министерства инспектор.

Хьехархой хилар царех

Селхан Нохч-ГІалгІай пачхьалкхан университета актови заде вІашагІкхийттабар филологически факультета студенташи парна хьийха преподавателаши. Бергиян белабенна, дог гІоъдаьна бар. Тахан филологически факультета аргІагІарие выпуска хетаьй торжественни собрание гулбеннабор уж.

Собрани хьелла филологически факультета декана заместитела, филологически Іилмий кандидата Дашкильгова.

Къамаьл де доал лу факультета декана, филологически Іилмий кандидата Алироевна. Факультета преподавателий цІерагІа дакъала бувц тахан университет чакх а ваьнха вахара кердача новкъа бовлаш боле къона филологаш. Цо белгалдоаккх Советски Социалистически Республикий Союзи Нохч-ГІалгІай автономни республикан хьоль ах бІаь шу лузача шера дийна вовлача хІара выпускника къьастта дог гІоаддоакхаш а бовхача лоархІаме а хилар.

— Тха цІенча дег тІара дикка баркал ях оаха тхона хьийхача, филологически Іилма тхоаш дух тІа дахьача преподавателашта,— йоах университет тІехьийха дешаш цІе дипломе а йолаш чакхъьийхача Осипова Нинас. Тхоцн дахи бахаргба шук хьехар...

Университет чакхъьийхачарна даькъала бушаш къамаьлаш дир факультета преподавателаша.

Цул тІехьа выпускникашта дипломаш дІадала вовзалу филологически факультета декана заместитель Дашкильгов.

ТІемдика лейларах толамаш даьхарах а университета общественни вахаре хьнаре дакъа лацарах а сийлен грамоташ елар Цугаева Асельйна, Аушева Радимхана, Железник Натаньйна, Соловьева Олгайна, кхычарна.

Вай республика горадашкарча а юрташкарча а школашка шоай болх дІаболабергба кхьонача хьехархоша.

Б. ШАХРИЕВ.

ЕРРИГСОЮЗНИ КОНКУРС

СССР хьаль 50 шу дизаре вийне арда дуззаденнa СССР журналистий Союза Правлене а Советски Эскарен ТІема-Форда Флотен Кертерча политически управлене а Ерригсоюзни конкурс кхайкхаьй тІема-политически темаш республикански, краевой, областной, городской, районни газеташ тІа, телевиденен радиои гІолле дикагІа хьан юкъ хьажа.

Газетий, телевидене, радио редакцена конкурсе лоацача дакъа мах бергбола керттера низкъаш да:

— социалистически Дай-мехка лорабера ленински идеяш, Советски пачхьалкхан обороних низ чІоагІбарах йола КПСС XXIV съезда решенеш юецаре царна пропаганда ярн;

— халкъий доттагІале эскар, СССР деррича къамий народностийи хьаштеш лорадеш дола эскар хиларех тарра Советски Эскара низи из эшадулург ца хилари дуздувла хьастеш, эскарен халкъеи цхьоагІо юецаре царна пропаганда ярн;

— граждански тІема [illegible] хьача мехкий интервенташтеи кІайгвардейцаштеи дуьхьал, Сийлахь-боккха Дай-мехка тІом плаьтана хана немецко-фашистски гІалаьрхошта дуьхьал, социалистически Даьхен — деррига халкъий Дай-мехка паргІато лоІаме бахьан долаш лоаттабенна къовсача советски тІемахошта — СССР деррига къамех боло эшалашта карагІдаьйна турпала гІуллакхаш дуьцаре царна пропаганда ярн;

— машарча хана Эскарен Флотен личный составо ваhар, дешар, цар эскаре ду гІуллакх дуьцар; командираша, политергаша, эскара доакъошкарчи кеман тІарчи партийни, комсомольски организацеша тайп-тайпарча къамех боле эскаре гІулакх дераш тІема гІуллакха тІарча овзарий бІарча хила дезал а баь кхоабара баш бола баш буецар;

— эскаре доаккъоше заводий, фабрикий, колхозий, совхозий, учреждений, дешара заведений, организацей коллективашкара шефски бувзамаш дуьцари царна пропаганда ярн;

— массане а эскаре гІулакх де доккарийла хиларх дола СССР Заьлен кхоанахдара Герзашцарча Низамца гІулакх де кагирхой кийчбара хургболча тІемахошта халкъий вежарашца долча доттагІала, советски патриотизман социалистически интернационализман уйла чуйоссаш кхетам балабе моттигерча партийни, советски, комсомольски организацеша, ДОСААФ организацеша чакхдоаза гІулакхаш дуьцари царна пропаганда вон.

Конкурсе дакъа лаца йиш я деррига республикански, краевой, областной городской, районни газетий, телевиденеи радиои редакцей.

ТІема - патриотически темаш газеташ тІа, телевиденеи радиочун гІолла дикагІа юецарах ала шинна 26 премий оттаьй.

Премеш яькача редакцешта СССР журналистий Союза Правлене а Советски Эскарен ТІема-Форда Флотен Кертерча политически управлене а граматаш лу.

Редакцешта толам йоалл премеш тІема-патриотически темаш дикагІа кадеча штата боацача авторашта редакцей болхлошта поощрени а лаьрхІа я. Ахчан поощреней бовраш (хьовкьача премега хьежаш) поощрени луш болча журналистий дукхаме премии дІейоцача редакца ша болгалбеш ба.

Нохч-ГІалгІай АССР журналистий Союза правлене биорос дийцад хьакхайкхаьча Ерригсоюзни конкурсе республикерча газетий, телевидене, радио редакцеш дакъа лацарах дола доаш. Конкурса жюри вІашагІъеллей, шу чакхдоалаш цо хьажоржаргья премеш яхара хьачуенна материалаш, 1973 шера 1 январь тІакхоьчам конкурсе Центральни жюрега дІечуллургья уж. Бухсошца йола итІогаш конкурса Центральни жюрее ергья Советски Эскарен ТІема-Форда Флотен Ди — 1973 шера 23 февраль тІакхоачам.

ДИСКУССЕ ИТОГАШ

Цхьа шуи ах шуи да «Ленинан некъ» яхача республикански газето ший оагІош тІа «Наьна мотт хьайна беза» яхача теменгІа дискусси йолаь. Іилмахоша, хьехархоша, болхлоша, колхозхоша, студенташа чІоагІа уйла тІаьхийта лийцар вай ханара нохчий мотт мишта хила безе, из кхы бІаьхегІа, дикагІа тІейийтара сийлахь бокхача эрсий а кхыча а меттанашцара малагІа дешаш хьаэца, малагІча из эшача дешлах цІенбе беза.

Цу лоархІамеча дискуссе итогаш ер дукъа укх дешоша Іилманпрактически конференции йиф редколлеге «Нохчий литературни мотт легІабовлабара ахьадола дешаш» яхача темагІа.

Конференци хьелаш «Ленинан некъ» газети редактора, исторически Іилмий кандидата Б. Г. Габисова къамаьл даьчул тІехьагІа «Нохчийи гІалгІайи литературни меттай лексика легІаяр а ши мотт хара проблемаш я», «Вайнахьа метташ кхыча меттай дешашца бІаьхий бара лоархІам», «Эрсий меттацара хьаийдаь кхьашадола дешаш ялара бокъонеш», «Нохчий меттала переводаш яра проблемаш», «Метта сурт оттадара-уйла къьаста хьайолийтара кечалаш цар башхалонаши» яхача темаегІ докладаш йир Нохч - ГІалгІай пачхьалкхен университета доценташа филологически Іилмай кандидаташ И. Алироева, Ф. Оздоевас, «Ленинан некъ» газета редактора заместитела, филологически Іилмай кандидата Ю. Айдаева, Нохч - ГІалгІай пачхьалкхен университета доккхагІволча преподаватела, филологически Іилмай кандидата Я. Вагапова, № 1 йолча педучилище нохчий мотт хьехача преподавателa З. Джамалханова.

Гулбеннараша укхий тІаьхийта лийцайгІар историе, метта, литература Нохч - ГІалгІай Іилма-тохкама институтa доккхагІволча Іилман болхлочо С. Эльмурзаева, хьехархой говзал лакхъена институте доккхагІволча методиста М. Мачигова, «Знание» обществa лектора А.Х. Саламова, Гудермески района «Степной» совхоза машиниста М. Салихова дахьча къамаьлашка.

Къамаьлаш дахараша белгалдаьккхар отталаьа доаш актуальни а лоархІаме а хилар.

Р. ПАШХОЕВ.

ТАХАНИ КХОАНЕН ХУРГДА

15 июль

В. И. Ленина цІерагІа майда. 20.00. Кинофильмаш хьокхаргда.

С. М. Кирова цІерагІа парк. 15.00. Къайлача театре «Хоза кийчдала Іомале» яхача темах йола занятн хургьа кхалиньха клубе. 17.00. Спортивни майда. Волейболахи теннисахи йола хьаьш. 18.00 Музыкальни раковина. Нохч-ГІалгІайчен пачхьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. 19.30 — Бакъцара театр. СССР хьаль 50 шу дизара хетадаь халхарийи иллейи цІей. Наурски района художественни самодеятельноста концерт. 19.30 Кинолекторий «Саги психикаца цо къайлагІара наленош» яхача темах йола лекци. Тематически кино хьокхаргда.

В. И. Ленина цІерагІа культура Дворец. 11.00. «Малышок» яха кинотеатр хургда болх беш. «Алеша Птицин вырабатывает характер» яха кинофильм хьокхаргда. 18.30. Бакъцара театр «Іилман къайленаш. Дуьнен вахарей хьалхъялла» яхача темах йола лекци. «Чудотворная» яха художественни фильм хьокхаргда.

Химикий культура Дворец. 11.00. Болх беш хургда «Ручеек» яха берий кинотеатр. 11.30 Берий утренник. 12.00. Нохч-ГІалгІайчен тІемел къахьегамен сийлен моттигашка гІоалара экскурси. 17.00. «ЛадугІа эрсий ашарашка» яха духовой оркестра выступлени. 18.00. «Дуьнен тІа эгІара хьалхара социалистически пачхьалкхо хьокхоллар — В. И. Ленин» яхача темах йола лекци. 20.30. «Вежаравха долча къамей дуькха меттаж лелу дезал. хьона сийле» яхача темах йола сайре.

«Красный молот» завода культура цІа. 17.00. «Къайлалнийта боадол» яхача темах йола литературни обзор. Документальни фильмаш хьокхаргда.

16 июль

В. И. Ленина цІерагІа майда. 20.00. Кинофильмаш хьокхаргда.

С. М. Кирова цІерагІа парк. 10.00. Спортивни майда. Волейболах йола хьаьш. 13.00. Къайла театр. «1972 шерара мода» яхача темах йола кхаьнахьа клуба занятеш. Нохч-ГІалгІайчен пачхьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. 19.30. — СССР хьаль 50 шу дизара хетадаь халхарийи иллейи цІей. Ведена района художественни самодеятельноста концерт. 19.30 — «Вай хана Іилманехнически революци» яхача темах йола лекци... 20.00. Тематически кино хьокхаргда.

В. И. Ленина цІерагІа культура Дворец. 9.00. Болх беш хургда «Малышок» яха берий кинотеатр. 11.00. Художественни фильм хьокхаргда. 19.00. Аэропорта художественни самодеятельноста концерт хургда Бакъцарча театре.

Химикий культура Дворец. 10.00. Берий утренник. 11.00. Болх беш хургда «Ручеек» яха берий кинотеатр. 13.00. — Г. Димитров ваь 90 шу дизара хетаьь берашта йола беседа. 20.00. Кагирхой сакаІара сайре.

«Красный молот» завода культура цІа. 10.00. Филателистий кружока занятн. 11.00. «Шанкха берий дегаве хьоргаш Ленин» яха берашта хетадаь дагахьара журнал. 13.00 Тематически кино хьокхаргда. 17.00. Художественни самодеятельноста коллективаа выступлени.

ТОАДАР

13-ча июле арадаьннача номер 84 йолча газета тІа редакце бехкагІа гІалат дьяннад. Газета хьалхарча оагІон тІа кепатехача Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указа тІа доша деза: «Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретаря меттел М. Абдулаева».

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ГІАЛГІАЙ — ДУНАЙ ЙИСТЕ...

ЭРСИЙ-ТУРКИЙ ТІЕМА ИСТОРЕЦАРА

В. И. Ленина цІерагІча СССР Центральни библиотекера материалаш лохаш хиннача Гуржий ССР Іилмий Академе Къулбехьен-ХІирий Іилма-тохкама институтa Іилман болхлоча М. П. Санакоевна дагра а доацаш корокай Кавказа халкъаша 1877—1878 шш. эрсий-туркий тІем тІа даьхa дакхар дувнаш йола геттара дика материал. Белгала дьяча, лоархІаме факташ корайй цуна гІалгІай халкъо Балканашка лаьттача цу тІем тІа дакъа лацарах.

Хоош ма дарра, из тІом хьара бахьан да Балканаш ахкІайри тІа къамий картакъалан болаш айбалари Гаргарча Малхбоалене вІашдуккъалеш ярхьари.

Цу материало кхы тІа а тешал дора эрсийн Советски Союзе дахача кхыча къамийи болгарски халкъашаре вошал гьина хьалхагІа дена хьадоагІаш хилара. ХІаьта шоашта болча аьттон дуькъ лелалеш доацача цу доттагІало болгарски халкъа ковкъостaл дакъ Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІом болча шераша фашистски Германе Іазовех мухьадошлара.

Ховш ма дарра 1877 — 1878 шерашка лаьтта эрсий-туркий тІом 1877 шера цпреле дІаболабенниаб. Из тІом болабала дуккха хьалхагІа дена Турцеца тІом бара планаш кийчьеш хиннай эрсий командовани. Пачхаьа правительства боккха лоархІам беш хиннаб Кавказа халкъех вІашагІтехача иррегулярни бІух хургболча тІем тІа пайда эцара. 1876 шера ноябре къьастта вІашагІъеллача комиссе массе онгІорахьара техкад Кавказа халкъех иррегулярни бІу вІашагІболларе дош, цу дакъе хоадамболлаш дола гІулакхаш чакхдаха йолленнай из. Дукха ха яллехьа Кавказе вІашагІлехкаб укх тайпара эскара доакъош: Терско-Горски иррегулярни полк, гуржий гІашлой дружина, Кутаиски гІашлой дружина. Нохчий иррегулярни полк, Черкий- ГІумкий иррегулярни полк, кхычараш.

Патриотически хьинар айденнача хьалашка хилар уж доакъош вІашагІдоккхо. ТІем тІа шоай цІенали турпалали хьахьечхо кавказки ополченцаша. 1876 шера Владикавказски округе бахача нахах вІашагІъеллай ииъ бІаь саг юкъе а болаш йола Терско-Горски аьнар йиъ тилле полк. Цул цхьа лоалхо чІоагІа хан — гІалгІаех латтош хиннай.

Патриотически хьинар чІоагІа айденна хиннаб вах Терско-Горски полк вІашагІболлача хана. ХІинийи гІалгІай юрташка бахана наха [illegible] дІехоайкадаьд эскара гІулакх де [illegible] шоаш ваьза хилар. Шоаш эскаре гІулакх де [illegible] бІарча юртаю [illegible] полк вІаштагІболлийта хьинача полковника Панкратова. Вевриташ а полкана дІаязбенна йолаш селлора дукха хинаб эскаре баха лоровш. Вовлаш волча, писатель а журналист а хиннача В. В. Крестовске белгалдаьхад, «ХІинийи гІалгІайи чІоагІа болаш бевина хиннаб вІашагІболлар цхьа полк мала ва хиларех, ужжамо итт полк хилла кІантий болладехьа а эскаре селлара хІецига болхаш дилларах» яхаш.

Патриотически хьинар айденна хилара тешал ду, хІинийи гІалгІайи анкалаша, Терски округа хьакерча администраце хьахимашта тІа а баха, царга дІадаьча укх тайпарча къамаьло а: «Тхо кхьен дог ихьалхен нах да, ахча такха йиш болаш даи, хІьта, цхьа-ьна санна тхо деррига а цхьатарра эскаре даха йиш еце, тхоах ихьаникха а вац вокхарел тІехьависа лоаш, тхой низ кхоача гІулакх де кийча да тхо. ХІаьта иувухьа эскара гІулакха оаха лу вазал лодвод, тхоай низи рузкъеи мел тоъ».

Цхьа хІаьна да терказде негаргДоладш: эскаре гІулакх де баха лоаш кагирхой меттел бокхий ник а хинна хилар. Терско-Горски полка довл де хьожабеш боле эскарашк урядникаши кадрови бІуцара боалабахь. Полке хьожаваха гІалгІаехи хІинехи 14 эскар. Боккхийча наха бохам баьнна шоаш эскаре ца бигарах. ЧІоагІагІа лоархІаш болча боккхийча наьта лелегапе. Терски округа командующена тІе а яха, эскаре гІулакх де бохийтьга дийхад.

— Терски округа командующе къьастта ходатайство ярах боккхийча наха мукъа белар Терско-Горски полке гІулакх де баха. Царна юкъе хиннаб ротмистр Альдиев Николай, подпоручик Есенов Гинардкъа, подпоручик Наурузов Махьи, кхыбараш. ДІахо, тІом болабенначул тІехьагІа къонахчален майралех гІулакхаш хьахьеккад цар. Эскаре тІадьхийча хІара ловяча саг шийг говрана, гІирсана тІаевнав. КІай пахчакхаш хьерчаш. Іаьржа чокхаш дуахаш. кІайча мачаш. беттигаш дола кхахча кийнадаш тохкаш хиннаб хІинойн гІалгІайи.

В. В. Крестовске яздаьд: «шоаш ваьза а болаш эскаре гІулакх де, бахкараш юкъе бар дайн къоанаш. даь вежарий а нешай къонгаш а. массехк ихьала волаш нанас баь вежарий а. Эскарашта юкъеда, хетаргахьа, массехк саг корааоагІоргаа йоазуи-дешар ца хоаш. цхьабокхьа, уж беррига а практически навыкаш йолаш. шоай гІулакх геттара дика довзаш ба. цу массанега а тІема оьдена дотон лонюк цинани-кхоанча зекхьал. тІом дика борах сий дакьия хилар тхьахьонхари муаш доаха юкъа тІа а дегІа тІа а. тІом тІа тур кхийтта цІенна дакъаваш а ба дарна юкъе. хІаьта а шоашта ла а лайна хоха а тІом бе дагахь эскаре бахаб уж».

Терско - Горски ирргулярни полк бокъонца вІашагІъеллалд хиннай 1876 шера 25 ноябре. Полка командиралла — хьожаваьа подполковник Панкратов.

Терско - Горски полк чуйе вІашагІбеллабай Кишиневера тІаьйна Боццрам уллача Бендерски уезда Гура-Галбино яхача юрта. Цига дьянтай. Терско-Горски полк юкъе йолча Кавказски казаки дивизе дитеб а. Инарала П. Паренсова шийна дагалоагІарашка язьйнад. «Гура-Галбине хІинойи гІалгІайи гаргагІа бовра лайпа сома. ХІаьта чІоагІа уж дагаль дукха а белабелар» яхаш.

БІарадалайначар дувцачох, Гура-Галбино яхача юрта баха нах чІоагІа бакзе хиннаб чубека шоайчига Іеш бІаьрга. Лоаман нах чІоагІа хетабаьб цар: «сабаре, сакхетам болаш, тешаме нах ба, е къоал а дац, е доа-чов а дац, е фусамдайта бовхаме доакъа хургдола хІама деш а бац».

Цкъа строевой учени йолча хана, инарал-лейтенант Д. Скобелев а волаш (вокххагІвар), шаккхе дивизион карьере гІолла Іеменуча часте кхийтар. Воински уставагІа атака йолча хана байракхаш бе йовдха ассистенташ воккарна цхьаьна улаш хилац, тІехьара юха къьаста а болаш гаанаро царна тІехьахтух. Атака чакхьаьннячул тІехьагІа шоай моттигаш хьадуьл цар. ХІирийи гІалгІайи бовнна бар, атака йолча хана шоай байракхаш бІоагха ца дйча. Цхьабакъда, кхы а чІоагІагІа цецбаьнна бар байракхаш бе йовхараш ассистенташ шоаш. Учекеш чакхъьянначул тІехьагІа, цар шоай командира дІатІа а баха, аьннад: «Вожаш саьна къонахий тхо я яз, тха а безам ба хьалха хила. тІехьашкахьа мел бараштa тхо бІаргагургдолаш, цудухьа ма лелайой оаха байракхаш а!.. Тхоай байракхаш оаха далургьаш тхоях саг цаІ вися а дийна вусе. Цхьабакъда, цхьакха а ца вусаш шевар вайна дІавоаккхе, гІаккха дала ше раьза вар легда-кх цунах: байна бадаракара дІайовхаргьа-кх цар байракхаш».

Цу гІулакхо дика хьахьокх лоамарой тІема духьальоттен котало яккхен лаьрхІа хинна хилар.

Лоамароштa церле араьльина дикагІаола топаш кхьа лаьрхІар эрсий командоване. хІана аьнча къьанира моакхаза топаш яр царга хиннараш. Инарала-адъютанта Непокойчицке, тІем тІа латтача Дунайски эскара штаба начальника, 1876 шера 19 октябре тІема Министрога Д. Милютига яздаьд: «Кавказера Іоккхьача хІорех вІашагІъелла шиъа гІалгІаех латта поъна — йиъ сотни юкъе а йолаш йола Терско-Горски полк. Кавказа дог чудоаллаш я сийлахь полк, цхьабаькъа, моакхаза топаш мера яц царга, цу гІулакхо телеграфа тІолла Хьогава лехар дайт цога парна кеда доладьчи тепа лайтаво хьакхьа». Казакашка массанега а бакха-дика гера да: товш хетам шоай къьнача герзанна лоамаьой наріна юкхе дІаоттабе; баьъано аьнча, иштта хилар царна гІойле йолаш-м дац».

Дукха ха яллехья Терско-Горски иррегулярни полкага предписани кхаьчай г. Бендерера арсенале къаьнара моакхаза топаш дІечуле аьнна. Царна меттел лоамароштa «Бердан-2» яха топаш еннай. Уж хиннай хІанзарьюний тайпара, хоза нийса кхетачи йола топаш. Гера хьекашлаьгта из жигунта бІоаргаьйнача писатела В. В. Крестовске вІашатІехьлааьннах лоамарой исторически хьалхиина герзацара шай тайпара безам ма баьва хьахьокха. Цо яздаьд, «Боккхий над сов гІадбахарах дуІаш деча вІакхача бао бердичаш командирашкара, деза совгІат санна, шоаш хьайча хана: гІадбаха бе лоазайора цар уж, хьиметтел бІартон а доаха парна. Цхьабараш гІаш а, вожаш говраца болаш а гаьналла моттиг белгал я яь хьежаш бар байнда е кхха болхача хана е карьере болаш шоашта, хетаргахьа, топ массаза хьалюзалу, хьожалу, дак оззалу... Из массане а юкъара кІей, юкъара гІадбахар дар».

1877 шера 7 октябре Брестовеце, Болгаре кхачай гІалгІай дивизон. ХІьта 9 октябре араьйннача приказагІа Рущукски отряда юкъе а яхийтай. Цул тІехьагІа Кара-Вербовке а яхийта, 8-ча эскара корпусах дІатехай из.

ГІалгІай дивизионо дакъа лоацел Балкански тІем тІа дуккхача моттигашка довнеш деча. Цига кхоачанилоьд шийна тІадехка декхараш, ший майрал хьахьекхай. Из белгалъьйнай Нисовая, Церовце, Кацелево яхача болгарски юрташта юхе хиннача тІемашка. Нисовая яхача юрта юхе вІашка дол деча хана казакий сотнешта гІо де яхийтай гІалгІай сотни. Дукха ха яллехьа гІалгІай дивизионацара пхьаьсха сотни а йовлеш кига кхьача корпуса командующи инарал Дондуков — Корсаков ше а. Туркий низ меллаь хьар духьа гІалгІай сотнеш Ак-Лома яхача хий дехьавьнная из. 3 ноябре Іуйрийна 10 сахьт дацначa хана гІашлой йиъ батальон дошлойи юкъе а болаш йола туркий отряд Кацелево яхача юрта тІаболаеннай. Ха деш лаьтта 8-ча Гусарски полка 2-гІа эскадрон Кара-Лома яхача хиа дехьа юха тІехьашка яла езаш яр. Цу хана цуьна новкъосталла тІакхийра гІалгІай дивизионни гусарий 1-гІа эскадрон. ГІалгІай дивизионацара дошлой майрра дІахьалдиикаьа болхаш латтар Царна командиралла ер хиннаб Б. Базоркин. МоастагІчун дошлой тІехьашка баьниаб.

ТІехьагІо корпуса командиро яхар: «вай дошлоша цу дийнахь хьахьенхав доца тІа дика багІа хоаш. хьинав долашн се дехке найоен шоай хилар». Цу тІем тІа белгалбаьннараша юкъе цІераш яьха хиннай полковника Панкратова, подполковника Базоркин Вунахой, кхычар. Туркий отрядаш массехказа гІертар Кацелево дІалоца, цхьабакьа, гІалгІай дивизионнол казакий полкой тІехьашка кхоссар.

1877 шера 18 ноябре Солечике моастагІчун къайленашта дуьтІа болаьа даькъ долчаш хиннай гІалгІай дивизион. Цига туркашта атака еш хана дика аьтту бахиннаб гІалгІай дивизионен. Лейбгварде казакий полкен. Софийски гІашлой полкарча шин ротан. Цул тІехьагІа Соленик яхача хи тІа гІалгІай дошлоша нах туркей ноалавья. ГІалгІай дивизионо майра летай Церовце яхача юрта юхе хиннача тІем тІа а. 1878 шера 10 январе 23 январе кхаччалга эрсий эскара юкъе а болаш гІалгІай дивизионо хьаьла лаьцад туркий эскар Кара-Ломе яхача хи тІара Шумле яхача крепосте кхаччалга эккхадаь дутача.

ГІулакхаш тІехдика леладдаьа гІалгІай дивизиона георгиевски байракх еннай. Туркашца лаьттача тІем тІа майра латаьах совгІаташ деннад дуккхача эскарахтех мугІарерчарех. Дивизиона командира дика ярах дуккха орденаш еннай дивизиона командира подполковника Базоркин Бунахойна. Баштаб дагІа товраш а тІехьа св. Станислава 2-ча степена орден еннай подпоручика Бозов Темаркъийнех поручика Джимиев ГІаненех. Ужахов Боткъийна тури баити а долаш св. Анна 3-ча степена орден еннай. Джимиев ГІанена совгІат луш язъьча листа тІа аьннад «деррича гІулакхашка дакъа а лоацаш, из шийгара гойтача майралца гІалгІай дехала уравутдадаьа, хІьта цкъа санна дуккхаза а гІулакха аьттув а баьхаб».

Сотне командирах Ужахов Боткъех цуьнна совгІат деннача листа тІа аьннад. «шийна сотнеца къиллаа в волаш, цо моастагІа тухлаваьа, дошлой сихха дуьхьал а баьха моастагІа юхатехав, цу тайпара кхы ше доацаш тІехьашка бовла вай дошлошка йиш а хулийтацна».

Чиианита лакхбаьб Боров Темаркъа, Богатырев Керам, Ужахов Боткъа, Джимиев ГІани, кхыбараш. Ровонски лоамаша турпалаша тІом бече хана гойта майрал бахьан долаш орденаш еннай подпоручика Абиев Махьена, прапорщика Ужахов Атемира, Дзортое Муртаза, ротмистра Альдиев Николайна, прапорщика Мальсагов Аршахана, кхычарна. «Майра хиларах» яьна тІагІолла даьІезаа а долаш ем. Анна 3-ча степена орден еннай Джимиев ГІанена, Богатырев Керама, Дзортов Муртаза. Прапорщика Базоркин Атабайна георгиевски жІапг деннад.

1878 шера 1 июне юха а Терско-Горски иррегулярни полке вІашагІтехай хІинойи гІалгІайи дивизионаш. Эрсий-туркий тІом чакхбаьннчул тІехьагІа Болгаре массехк бутт баьккхаб полко. Ролопски лоамашка хьалхагІашкарча доазон тІа лаьттай из. Гена кеве йола дуккха туркий отрядаш хиннай цига гуш а ения, цу юхе гІолла яхача болгарски юрташта чухьелхаш. Чухьийлхача хана болгарашка болча бахача наха ницаш лещ, уж бовхаш хиннаб туркаша. Эрсий тІема командоване царна дуьхьала эскара доакъош а вахийта, цига порядок оттайтай. Туркий башибузукий гІаьолхоех болгарашка боча баха цкъ лорабара ха деш хиннай хІирийи гІалгІайи дивизионаш. Дукха ха яллехьа эрсий тІема командоване цІабахийта лаьрхІад лоамарой.

1878 шера сентябре Болгаре лаьттача бІуна юкъера дІаьаькхай Терско-Горски иррегулярни полк. 1878 шера 2 сентябре инарал-адъютанта князь Дондуков-Корсакова доалагІа хиннача бІу тІа техача приказа тІа йоах: «Терско-Горски иррегулярни полка майра дошлой, шуцара тахан къастача хана сай дег тІара дикка лоархІаш шоа гІулакх дика дарах эгІара доакхагІдола баркал шоана алгах. ДІаяхача кампане дукхагІйолча хана 13 корпуса командиро волаш са доалагІа хинна гІалгІай дивизион отрядашка массаза а хьалхача юхьига тІа лаьттай. хІаьта дІа мел доладаьча гІулакха тІа са из кхоадеш майоен тІема денал дола хиларах 13 корпусе шоашна гІулакх деш хиннача наха юкъе де а доагІаш сий деш лоархІаш хиннай. Се ираз долаш лоархІ из, вокккхаллеш дуварг а да аз гІалгІай дивизионацара берш санна бола кІантий сайга доал долаш хинна хиларех».

3 сентябре Тахталы яхача юртара араьльар полк. Котало яьнна цІайоагІаш яр полк.

Терско-Горски полк цІайоагІача хайна Владикавказски округерча хІирийи гІалгІайи юрташка баха нах полк цІаккхачале дуккха хьалхагІа дено БуротІа а бахка из хьалхачарга хьежаш баьгІаб. 1878 шера 19 октябре официально хоам баьб, сайрийна 6 сахьт дайча поездаца полк БуротІа кхоачаргья аьнна. Из хеза, юрташкара баьхка хІирийи гІалгІайи. хІаьта иштта БуротІа баха нах а шоаш ма болха станце бахаб. «Ура!» яхаш чІоагІа деттаьш цІогІарч а долаш йоагІача полка дуьхьалбахе лаьтташ нах болча.

М. САНАКОЕВ,

исторически Іилмай кандидат, Гуржий ССР Іилмай Академе Къулбехьен-ХІирой Іилматохкама институтa доккхагІволча Іилман болхло.

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 июль

8.50 — Передачий программа. 9.05 — Вос бола телевидени. Массанна йола гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.40 — Школьникашта Ерригсоюзни радиои телевидени йоккхача берий хора концерт. 10.30 — «Уникцено» Іилман-популярни программа. 11.00 — Берашта Латвийски ССР-а пачхьалкхен тенникий театра спектакль. 11.55 — «Саги здоровье» передача дІахьу юридически Іилмай доктора писатела Безуглове. 12.25 — Дешархошта. Художественни фильм. «КъайлагІара гІайре». 13.55 — Цхьан воах Болгарски илланчахочо Кульбаева Людмилас. 14.10 — Киножурнал. 14.20 — Сага сий къахьегаме доахк. Къамаьл ду бригадира Титовс. 14.30 — СССР-ай США-ей юкъерча медицински дакъхьерта хьошадла тарониех дуьи СССР-а уникцении министра академика Петровс. 14.50 — «Даге лоаттаме илли». 15.05 — Халкъа къамьера илланаш. 15.35 — Вос бола телевидени Музыкальни вІашагІкхетар. 16.05 — Вос бола телевидени. «Британе дейт» яхача документальни телевизионни фильма премьера. 2-гІа сери. 17.00 — Футболах доазара СССР-а чемпионат «Динамо» (Москва) — «Спартак» — (Москва) 18.45 — Вос бола телевидени. Мультфильмий программа. 19.20 — Халкъашта юкъе лаьттача хьалах телезрителаша дахьча хаттарашта жоп теа «Правда» газета политически обозревателa Ю. А. Жуковс. 19.50 — Фильм. «Тамашийна бакъдар». 21.00 — Ха. Информационни программа. 21.30 — Халкъа юкъерча эстрадни иллей 6-ча фестивалера передача. 22.50 — Шахматех доазара дуьне чемпионатера. 23.00 — Интервидено. Классически музыкий концерт. 23.30 — Кердадараш, передачий программа.

16 июль

9.00 — Передачий программа. 9.05 — «ГІуйранара гимнастика берашта. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Дешархошта телевизионни спектакль. 10.05 — СССР-а Іаьржа металлурге министра Казанца выступлени. 10.55 — Вос бола телевидени. Металлурге бохкавй эшарах йола концерт. 11.45 — «Са Даьха — СССР!». 12.05 — Берашта фильм. 12.35 — «Горцани» берашта передача (нохчий меттала). 13.15 — Художественни фильм «Чилла» хьалхара сери. 14.35 — Киножурнал. 14.45 — Художественни фильм «Чилла» 2-гІа сери. 16.05 — Телевизионни документальни фильм «Зуламхой кортамукъа ба». 17.00 — Вос бола телевидени» «Клуб кинопутешествий». 18.00 — Кердадараш. 18.10 — «США гІуллакхаши, хулайдарацай» передача дІахьу Центральни телевидени Ерригсоюзни радиои политически обозревателa Дружинина. 18.40 — Эггара хьалха экране тІа. Художественни фильм. 19.45 — Шоана, берий. 20.10 — ХІанзарча заман саг кагирхой программа. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — ФутболагІа доазара халкъе юкъара вІашагІкхетар Сборни — Финлянди Сборни—СССР. 2-гІа тайм. Финляндера передача. 21.15 — Советски иллей фестивале латреатий концерт 23.15 — Кердадараш. Передачий программа.

РАДИО

15 июль

6.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.57 — Хаоттам. 6.45 — Хоамаш (горсете гІолла). 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 9.25 — «Къоная» (эрсий меттала). 13.00 — «Гражданин, поэт, коммунист». Хь. Муталиева творчески портрет (гІалгІай меттала). 13.20 — Кавказа халкъий ашараш (гІалгІай меттала). 13.45 — Юбилейга — Советаш яха корреспонденци (нохчий меттала) 14.00 — Пионерашта школьникашта «ЦІе сийгаш» яха радиовыпуск (гІалгІай меттала). 14.30 — Нохч-ГІалгІайчо литературни радиовыпуск (эрсий меттала). 15.15 — Ленина цІерагІча культура Дворецa оперный коллектива доакъашхой концерт 16.30 — «Самукъанеча таьгІе тІа» яха музыкальни передача (гІалгІай меттала). 16.30 — «Советски Эскар» тІемалой песьниш» — концерт (нохчий меттала).

16 июль

6.30 — «Юртара Іуйре» (эрсий меттала). 6.45 — Корреспонденци (эрсий меттала). 6.57 — Хаоттам. 6.45 — Хоамаш (горсете гІолла). 7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.18 — «Ленинан некъ» газета обзор 7.30 — Юртбоахаман хьажей школа (гІалгІай меттала). 9.25 — Шоана дукха еза ашараш. 14.00 — РадиоладугІархой заказах йола концерт (гІалгІай меттала). 14.30 — СССР 50 шу дизаьга. Беседа «Советски обществе йиша доакъашхо я кхалсаг» (нохчий меттала). 14.45 — «Доккха совгІат деннар» яха очерк (гІалгІай меттала). 15.15 — Передача Массанахьа да дика нах. 15.30 — Металлургашта концерт (эрсий меттала). 18.00 — А. Айдамирова «Лоамаш мотта 50 шу» яха очерк. 18.25 — Ашараш. 18.30 — Радиовыпуск «Школьни глобус». 18.30 — Концерт (нохчий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республика гІоллен Грозне хувцалуш моркхаш а йолаш, къулбехьарча районашка цхьаццайолча моттигашка юкъ-юкъа догІа а делхаш, ды а къуекъаш, малхбоалехьара гІаьхкьача боаране мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике 25—30, Грозне 28—30 градус йІовхал йолаш хила я тарлу.

Кхоанен лоамех дуккхагІча дакъе моркхаш а йолаш, хьалла лостам боалаш гІаьхкьача боаране мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсанна 19—23, денотка 28—33, къулбехьерча районашка 24—29 градус йІовхал йолаш хила я тарлу.

Метеостанци.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный-51, 364051, Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-30-11; бехктакхама секретара — 3-34-38; партийни вахаре, культура отделий—3-61-46; промышленноста отдела—3-42-30; юртбоахама отдела—3-42-20; письмий отделии бухгалтереи — 2-68-71.

«Грозненский рабочий» издательство типографи, Революци проспект 7/94.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный-51 364051 ул. Ленина, 11 (3-й этаж) Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-30-11; ответственного секретаря —3-34-38; отделов партийной жизни и культуры —3-61-46; отдела промышленности—3-42-30; отдела сельского хозяйства—3-42-20; отдела писем и бухгалтерии 2-68-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/94

СФ05154.

Заказ № 5391.